

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»

Αστικά κοινά και κινήματα κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας: μελέτη περίπτωσης.

Διπλωματική εργασία

Χαρχαρήs Κωνσταντίνος

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Πασχάλης Αρβανιτίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Π.Θ.

31/1/2022

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας της παρούσας διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε υποστήριξη ή βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται μέσα σε αυτήν. Επίσης, στην παρούσα διπλωματική εργασία αναφέρονται όλες οι πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς, είτε παραφρασμένες. Τέλος, βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά, ειδικά για τις αναγκαίες απαιτήσεις του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Οικονομικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, με τίτλο «Εφαρμοσμένη Οικονομική».

Βόλος, 2020

Χαρχαρή Κωνσταντίνος.

«Όποιος φροντίζει για όλους, φροντίζει και για τον εαυτό του»

Περίληψη

Τίτλος: Αστικά κοινά και κινήματα κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας: μελέτη περίπτωσης

Κοινοτικοί λαχανόκηποι, αγορές χωρίς μεσάζοντες, πάρκα γειτονιάς, συνεπιβατισμός, εγχειρήματα φιλοξενίας μεταναστών και κινήματα πλατείας: είναι μερικές μόνο από τις πρακτικές που μαρτυρούν την άνθηση των αστικών κοινών σε μια περίοδο όπου η οικονομική κρίση οδηγεί στην ανάπτυξη και τον πολλαπλασιασμό διάφορων μορφών κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας τόσο στην χώρα μας όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι δομές αυτές, αν και εκδηλώνονται με μαζικό τρόπο, χαρακτηρίζονται από τοπικότητα και αντανακλούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και την «κουλτούρα» της περιοχής που αναπτύσσονται. Η παρούσα διπλωματική εργασία έρχεται να εστιάσει σε ένα τέτοιο εγχείρημα που διανύει σήμερα οκτώ χρόνια ζωής, την «Άνωση Εθελοντές Βόλου», με σκοπό να μελετήσει την πορεία, τη δομή, τη λειτουργία αλλά και τη δυναμική του. Η «Άνωση» αποτελεί στην ουσία της ένα κοινό (commons), μια κοινότητα δηλαδή ενεργών εθελοντικών πολιτών στην πόλη του Βόλου, οι οποίοι φέρνουν σε επαφή αγρότες, μικρούς παραγωγούς και καταναλωτές της πόλης για την διάθεση βασικών προϊόντων χωρίς μεσάζοντες, διαμορφώνοντας έναν θεσμό που προσφέρει στήριξη στην τοπική κοινωνία σε ένα πλαίσιο αλληλεγγύης και κοινωνικής προσφοράς. Η εργασία θα χρησιμοποιήσει τα αναλυτικά εργαλεία της προσέγγισης των κοινών για να μελετήσει και να αναλύσει το εγχείρημα μέσα από αυτήν την οπτική.

Λέξεις κλειδιά: Κοινά, Αστικά Κοινά, Κοινωνική οικονομία, Αλληλεγγύη, Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, Τρίτος τομέας, Χωρίς μεσάζοντες

Abstract

Title: Urban commons and social and solidarity economic movements: a case study

Community vegetable gardens, markets without intermediaries, neighborhood parks, fellowship, immigrant hospitality and square collective actions: are some of the practices that testify the flourishing of urban communities and the proliferation of various forms of social and solidarity economy, both in our country and around the world. These structures are characterized by locality and reflect the particular characteristics and "culture" of the area in which they are developed. The current dissertation explores such an endeavor, the "Anosi-volunteers of Volos", in order to study its course, structure, operation and dynamics. "Anosi" is essentially a commons, a community of active volunteers in the city of Volos, who bring together farmers, small producers and consumers without intermediaries, forming an institution that offers support to the local community in a context of solidarity and sustainability. The dissertation uses the analytical tools of the commons approach to study and analyze the project through this perspective.

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή.....	8
1.1 Τι είναι τα κοινά.....	9
1.2 Τι είναι η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία	9
1.3 Σκοπός.....	10
1.4 Μεθοδολογία	10
1.5 Επισκόπηση κεφαλαίων	10
Κεφάλαιο 2 Εισαγωγή στα κοινά.....	12
2.1 Τι είναι τα κοινά.....	12
2.3 Διαχείριση των κοινών πόρων.....	13
2.4 Ο καθορισμός των περιουσιακών δικαιωμάτων.....	15
2.5 Μοντέλα ανάλυσης.....	16
2.6 Αρχές σχεδιασμού	17
2.7 Αυτόνομος Μαρξισμός.....	20
2.8 Αστικά κοινά.....	23
2.9 Περιφράξεις.....	24
2.10 Ελληνική πραγματικότητα	25
Κεφάλαιο 3 Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία.....	26
3.1 Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία: ιστορική εξέλιξη	26
3.2 Θεσμοθέτηση και σύγχρονη οπτική	28
3.3 Ελληνική πραγματικότητα	30
3.4 Ορισμοί.....	31
Κεφάλαιο 4 Κινήματα αλληλέγγυας οικονομίας ως κοινά: μελέτη περίπτωσης.....	33
4.1 Το πλαίσιο της έρευνας.....	33
4.2 Η αρχή του εγχειρήματος «Χωρίς μεσάζοντες»	36

4.3 Η περίπτωση της Άνωση εθελοντές Βόλου	38
4.4 Συμπεράσματα.....	49
Κεφάλαιο 5 Συμπεράσματα	51
Βιβλιογραφία	54
Παράρτημα	61

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

1.1 Τι είναι τα κοινά

Η έννοια και το περιεχόμενο των κοινών δεν είναι πρόσφατη. Αλλά, τα τελευταία χρόνια τα κοινά βρίσκονται δυναμικά στη σύγχρονη συζήτηση για την δομή νέων και εναλλακτικών τρόπων κοινωνικοοικονομικής οργάνωσης. Αφορμή για αυτό, είναι η παγκόσμια οικονομική κρίση των προηγούμενων ετών, αλλά και η ανησυχία, για ζητήματα που αφορούν την συνεχή εκμετάλλευση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος καθώς και η κοινή συνειδητοποίηση ότι οι διαθέσιμοι φυσικοί πόροι και μη, είναι εξαντλήσιμοι.

Όπως αναφέρει και ο Hardin (1968) στην εργασία του "τραγωδία των κοινών", οι κοινοί πόροι είναι συχνά ευάλωτοι σε εγωιστικές συμπεριφορές και κακοδιαχείριση, παράγοντες που οδηγούν στην υποβάθμιση και την καταστροφή τους. Για την αποφυγή της τραγωδίας προτείνει είτε την κρατική παρέμβαση και διαχείριση, είτε την απόδοση των πόρων σε ιδιώτες και την ρύθμιση μέσω αγοράς.

Σε αυτή την θεωρία αντιτάχθηκε με το έργο της η Έλινορ Όστρομ. Αφού μελέτησε πληθώρα συστημάτων διαχείρισης κοινών πόρων σε παραδοσιακά οργανωμένες κοινότητες καταγράφοντας τον τρόπο και την δομή λειτουργίας τους, προσεγγίσε το ζήτημα από μια νέα οπτική πέρα από τις παραδοσιακές αρχές οργάνωσης και διαχείρισης που βασίζονται στην αγορά και στο κράτος (Καρίτζης, 2016). Έτσι υποστήριξε ότι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι είναι ικανοί μέσα σε ένα πλαίσιο εμπιστοσύνης και κοινωνικής συνεργασίας να διαμορφώσουν δομές για τη βιώσιμη διαχείριση των κοινών τους αγαθών προάγοντας την κοινωνική ευημερία και ανάπτυξη.

1.2 Τι είναι η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία

Η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί το χώρο της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον Ιδιωτικό και το Δημόσιο τομέα και στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με οικονομικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Εκεί αναπτύσσονται δραστηριότητες από συλλογικές πρωτοβουλίες ανθρώπων που παράγουν κοινωνικά αγαθά για την ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών τις οποίες δεν καλύπτει το κράτος και

[9]

ο ιδιωτικός τομέας. Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να οριστεί με διάφορους τρόπους. Αφορά ενώσεις, συνεταιρισμούς, ιδρύματα, και εταιρείες που δεν είναι ούτε κεφαλαιουχικές ούτε δημόσιες – είναι ουσιαστικά όλες οι ομάδες ανθρώπων που οργανώνονται γύρω από τις αξίες της δημοκρατίας, της ελευθερίας και της αλληλεγγύης. Μιλάμε λοιπόν για τον Τρίτο Τομέα, που εννοιολογικά περιλαμβάνει την Κοινωνική Οικονομία, την Αλληλέγγυα Οικονομία και τους Μη Κερδοσκοπικούς Οργανισμούς.

Αν και η έκφραση «κοινωνική οικονομία» υπήρχε ήδη στον 19ο αιώνα, έπεσε στη λήθη και ξανάρθε στον δημόσιο λόγο στα τέλη της δεκαετίας του 1970 με την κατάρρευση του κράτους πρόνοιας και την ανάγκη για την δημιουργία ενός νέου μοντέλου οικονομίας με πρόταγμα την καταπολέμηση της ανεργίας και της φτώχειας.

1.3 Σκοπός

Σκοπός της εργασίας είναι να μελετήσει τη δομή, λειτουργία και εξέλιξη της συλλογικότητας Άνωση - Εθελοντές Βόλου ως ένα αστικό κοινό αλληλέγγυας οικονομίας. Τα ερωτήματα από τα οποία η εργασία εμφορείται είναι:

- τι πρεσβεύουν τα κοινά στο πλαίσιο ανάπτυξης δομών αλληλέγγυας οικονομίας,
- υπό ποιες συνθήκες τα κοινά αλληλέγγυας οικονομίας δημιουργούνται και ευδοκούν, πως λειτουργούν, είναι αποτελεσματικά, είναι βιώσιμα;

1.4 Μεθοδολογία

Οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιήσουμε στην έρευνα μας για τη συλλογή δεδομένων, κατά βάσει πρωτογενών, θα είναι δομημένες ανοιχτές συνεντεύξεις και επιτόπια παρατήρηση. Η ανάλυση που θα γίνει θα είναι ποιοτική υιοθετώντας τη μεθοδολογία της Θεσμικής Ανάλυσης (Institutional Analysis).

1.5 Επισκόπηση κεφαλαίων

Η δομή της εργασίας είναι σε πέντε κεφάλαια και ορίζεται ως εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο που είναι εισαγωγικό, είναι η μια πρώτη επαφή με τους έννοιες των κοινών και της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Στην συνέχεια, θέτουμε τον σκοπό και τους στόχους της εργασίας και τέλος την μεθοδολογία έρευνας και την επισκόπηση των επιμέρους κεφαλαίων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά η συζητήσει γύρω από τα κοινά και την διαχείριση τους. Εξετάζονται διεξοδικά η έννοια, οι τύποι, τα χαρακτηριστικά καθώς και τα επικρατέστερα, θεωρητικά μοντέλα ανάλυσης των κοινών, κάνοντας παράλληλα αναφορά στο ζήτημα της υποβάθμισής τους. Το κεφάλαιο κλείνει με την ανάλυση των αστικών κοινών, των περιφράξεων και την υπάρξει των αστικών κοινών στην Ελλάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική αναδρομή γύρω από την έννοια της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και τις φάσεις που πέρασε. Την ανάδυση του τρίτου τομέα, κοινωνική οικονομία, αλληλέγγυα οικονομία και μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, και την επίδραση που έχει τόσο ως κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο στην Ελλάδα, την Ευρώπη αλλά και στον κόσμο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε το κίνημα των «Χωρίς μεσάζοντες» το πεδίο δράσεις, των τρόπο λειτουργίας τους και την εξέλιξη τους. Το κεφάλαιο κλείνει με την περίπτωση της Άνωσης- Εθελοντές Βόλου, εξετάζοντας την δομή της δράσης και τον τρόπο λειτουργίας της.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν.

Κεφάλαιο 2

Εισαγωγή στα κοινά

2.1 Τι είναι τα κοινά

Τα κοινά αποτελούν ένα οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό σύστημα αυτοοργάνωσης και διακυβέρνησης (Creative Commons, 2018). Τα κοινά περιλαμβάνουν πόρους τους οποίους οι κοινότητες διαχειρίζονται σύμφωνα με κανόνες που έχουν οι ίδιες καθορίσει. Συνεπώς, τα κοινά έχουν τρία βασικά δομικά χαρακτηριστικά: την κοινότητα, τον πόρο και το ρυθμιστικό πλαίσιο. Όπως αναφέρει ο Αρβανιτίδης (2014) τα κοινά αγαθά είναι μία περίπτωση πόρων που εξαιτίας του υψηλού ανταγωνισμού στη χρήση και αδυναμίας αποκλεισμού γίνονται συχνά αντικείμενο υπερεκμετάλλευσης και οδηγούνται σταδιακά στην υποβάθμιση και την καταστροφή τους. Αυτά τα χαρακτηριστικά εμποδίζουν την βιώσιμη χρήση του πόρου και την αποτελεσματική διατήρηση του μέσα στον χρόνο.

Ο Bollier (2016) αναφέρει ότι τα κοινά, είτε φυσικά είτε τεχνητά, είναι ελεύθερα σε όλους τους ενδιαφερόμενους αλλά η εκμετάλλευση του πόρου δεν είναι απεριόριστη. Ο συνδυασμός αυτόν των δύο με την έλλειψη ενός θεσμικού πλαισίου εμποδίζουν τη υψηλή αποδοτικότητα αλλά και τη βιωσιμότητα του πόρου.

Κοινότητα:

Είναι η ομάδα των ατόμων που οργανώνεται για να παράγει και να αναπαράγει τα κοινά. Επίσης είναι υπεύθυνοι για τη συλλογική διαπραγμάτευση και επιβολή των κανόνων σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης και χρήσης των κοινών πόρων.

Κοινοί πόροι:

Τα κοινά αγαθά ή κοινοί πόροι, αφορούν πόρους στους οποίους είναι δύσκολο να περιοριστεί η πρόσβαση και ταυτόχρονα η χρήση τους από κάποιον μειώνει τη δυνατότητα κάποιου άλλου ατόμου να τα χρησιμοποιήσει, ή αγαθά που είναι διαθέσιμα στην ανθρωπότητα και δεν ανήκουν σε κανέναν ειδικότερα. Οι πόροι μπορεί να είναι υλικοί ή άυλοι.

Ρυθμιστικό πλαίσιο: Οι πόροι αυτοί δεν διαχειρίζονται σύμφωνα με τις αρχές της αγοράς. Ούτε τα διαχειρίζεται ένα κεντρικό διοικητικό όργανο. Τα διαχειρίζονται οι ίδιοι οι κοινωνοί, οι οποίοι διαπραγματεύονται και επαναδιαπραγματεύονται τους

[12]

κανόνες σχετικά με τα όρια, χρησιμοποιούν μορφές και εντάσεις και επιβάλλουν κυρώσεις για την παραβίαση των κανόνων (Dellenbaugh, 2015).

2.2. Τύποι κοινών

Τα κοινά διαμορφώνονται με βάση τον πόρο ή το αγαθό προς διαχείριση. Έτσι έχουμε: φυσικά ή παγκόσμιας κληρονομιάς κοινά (ατμόσφαιρα, θάλασσες, ποτάμια, λίμνες κ.ά.), υποδομές (δίκτυα μεταφορών, υγεία, εκπαίδευση κ.α.), περιβαλλοντικά κοινά (φυσικά αποθέματα, ενεργειακοί πόροι), κ.α.

Τα τελευταία χρόνια έχουν εισέλθει νέες μορφές κοινών πέραν των κλασικών πόρων όπως τα: πολιτισμικά κοινά (γλώσσες, επιστήμες, τέχνες), γενετικά κοινά (γονίδια), ψηφιακά κοινά (διαδίκτυο, ανοικτό και ελεύθερο λογισμικό) και τα αστικά κοινά (αυτοδιαχειριζόμενοι χώροι, πλατείες, πάρκα κ.α.). (Τσαβδάρου, 2012).

2.3 Διαχείριση των κοινών πόρων

Ένα σημαντικό θέμα για την διαχείριση των κοινών πόρων είναι η κατανομή των περιουσιακών δικαιωμάτων του πόρου (Αρβανιτίδης, 2017). Τα βασικά χαρακτηριστικά των κοινών πόρων τα διακρίνουν τα καθεστώτα διαχείρισης. Οι πόροι ταξινομούνται με βάση της ιδιότητες της «αποκλειστικότητας» (excludability) και της «αφαιρεσιμότητας» (subtractibility) (Feeny et al., 1990 . Bromley, 1990). Η αποκλειστικότητα αναφέρεται στην ικανότητα να αποκλεισθούν οι εν δυνάμει χρήστες από την χρήση του πόρου. Αυτή, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ιδιοκτησιακό καθεστώς των πόρων που καθορίζει ποιος επιτρέπεται να έχει πρόσβαση στην χρήση του πόρου και ποιος όχι (Theesfeld, 2001). Αντίστοιχα, η «αφαιρεσιμότητα» αναφέρεται στο εάν η οικειοποίηση του πόρου από ένα άτομο μειώνει ή όχι την διαθεσιμότητά του για άλλους χρήστες, δηλαδή αν είναι ή όχι ανταγωνιστικά στην κατανάλωση (Feeny et al., 1990).

Οι κοινοί πόροι αποτελούν συστήματα πόρων ή αγαθών (φυσικά ή τεχνητά), τα οποία διέπονται από τα ακόλουθα τρία χαρακτηριστικά (Euler, 2018):

- 1) Οικειοποίηση του πόρου: μπορούν να χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα από πολλούς χρήστες ή/και ομάδες πολλαπλών χρηστών.
- 2) Είναι ανταγωνιστικά στην κατανάλωση: που σημαίνει ότι η οικειοποίηση και χρήση μειώνει τη διαθεσιμότητα των οφελών που προέρχονται από τον πόρο για τους υπόλοιπους χρήστες.
- 3) Αδυναμία αποκλεισμού: είναι ιδιαίτερα δύσκολο να επιτευχθεί ο αποκλεισμός των χρηστών είτε με φυσικά, είτε με θεσμικά μέσα.

Ως φυσικό επακόλουθο είναι ότι οι κοινοί πόροι αποτελούν μια κατηγορία αγαθών για τους οποίους ο αποκλεισμός χαρακτηρίζεται δύσκολος και η παρατεταμένη χρήση συνεπάγεται με την μείωση του συνολικού οφέλους για τους άλλους χρήστες (Feeny et al., 1990).

Βασικό χαρακτηριστικό των κοινών πόρων είναι, το υπό πιο καθεστώς βρίσκονται τα περιουσιακά δικαιώματα και πως γίνεται η διαχείριση του πόρου. Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχουν τέσσερις επιλογές: 1) την ιδιωτικοποίηση του πόρου με την επιβολή των κανόνων της αγοράς με την απόδοση των περιουσιακών δικαιωμάτων σε ιδιώτες, 2) την κρατικοποίηση του πόρου με την απόδοση των περιουσιακών δικαιωμάτων στο κράτος, 3) την κοινής ιδιοκτησίας όπου τα περιουσιακά δικαιώματα αποδίδονται από κοινού σε μια κοινότητα χρηστών και 4) ανοικτής πρόσβασης όπου τα περιουσιακά δικαιώματα δεν υπάρχουν (διαμορφωμένα ή κατανεμημένα) (Bromley, 1990).

Η πρώτη επιλογή αποτελεί ενδεδειγμένη λύση καθώς επιτρέπει στον ιδιοκτήτη να αποκλείει τους μη εξουσιοδοτημένους χρήστες καθώς και να περιορίζει τα κόστη και να καρπώνεται τα οφέλη και με αυτόν τον τρόπο ο πόρος να αποδίδει τα μέγιστα. Στην απέναντι όχθη οι υποστηρικτές της κρατικοποίησης του πόρου ισχυρίζονται ότι δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνικά δίκαιη χρήση του πόρου και αποφυγή της «τραγωδίας» χωρίς την ισχυρή κεντρική δομή και εξουσία του κράτους με τους μηχανισμούς που διαθέτει για να επιβάλει των κανόνων. Στην κοινοί ιδιοκτησία τα περιουσιακά δικαιώματα τα έχει η κοινότητα των χρηστών οι οποίοι μοιράζονται την εξουσία και την ευθύνη της διαχείρισης, κατασκευάζοντας οι ίδιοι τους κανόνες

πρόσβασης και χρήσης, αλλά και μηχανισμούς ελέγχου για την επιβολή των κανόνων αυτών (Αρβανιτίδης, 2017).

2.4 Ο καθορισμός των περιουσιακών δικαιωμάτων.

Παρόλα αυτά, η πληροφορία αυτή δεν επαρκεί για την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων σχετικά με την αποτελεσματικότητα της διαχείρισής του πόρου (Feeny et al., 1990). Κατά συνέπεια, τα περιουσιακά δικαιώματα και με το κανονιστικό πλαίσιο θέσπισης και εφαρμογής τους, κρίνεται ζωτικής σημασίας για την ανάλυση των διλημάτων της διαχείρισης των κοινών. Ο σαφής καθορισμός αξιόπιστων περιουσιακών δικαιωμάτων σε σχέση με συγκεκριμένους πόρους έχει συχνά προταθεί ως λύση των προβλημάτων τους (Βλάχου, 2001).

Με αυτόν τον τρόπο γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, ότι τα περιουσιακά δικαιώματα είναι στην βάση των θεσμικών νομών που καθορίζουν τις ενέργειες που μπορούν να πραγματοποιήσουν τα άτομα, σε σχέση με τους άλλους (John, 1968), διαμορφώνοντας το πλαίσιο για την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων σε συγκεκριμένους τομείς (Hess and Ostrom, 2001). Όσον αφορά τους κοινούς πόρους, οι Schlager και Ostrom (1992) προσδιορίζουν πέντε βασικούς τύπους περιουσιακών δικαιωμάτων, οι οποίοι εφαρμόζονται σε διαφορετικούς ανά περίπτωση συνδυασμούς, και είναι η ακόλουθη:

- Πρόσβαση: που είναι το δικαίωμα εισόδου σε χωρικά καθορισμένη φυσική ιδιοκτησία.
- Χρήση: είναι το δικαίωμα άντλησης μονάδων πόρου από ένα σύστημα πόρου
- Διαχείριση: είναι το δικαίωμα θέσπισης εσωτερικών κανόνων διαχείρισης και το δικαίωμα τροποποίησης του συστήματος με σκοπό την καλύτερη λειτουργία του
- Αποκλεισμό: είναι το δικαίωμα καθορισμού των δικαιωμάτων πρόσβασης και χρήσης από άλλους χρήστες, καθώς και των τρόπου μεταβίβασης τους
- Μεταβίβαση: είναι το δικαίωμα πώλησης ή εκμίσθωση των δικαιωμάτων διαχείρισης ή αποκλεισμού. (Schlager and Ostrom 2012).

Σημαντικό ρόλο παίζει ο συνδυασμός που θα προκύψει από της πέντε παραπάνω κατηγοριών περιουσιακών δικαιωμάτων ασκούντα σε κάθε περίπτωση είναι σημαντική για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων (Hess and Ostrom, 2001).

2.5 Μοντέλα ανάλυσης

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία τα άτομα λειτουργούν κατά βάση «ορθολογικά», επιδιώκοντας το ατομικό τους συμφέρον (Ostrom, 2002). Σε αυτή την βάσει στηρίζονται οι τρεις βασικές προσεγγίσεις για τα ζητήματα συλλογικής δράσης καθώς προσπαθούν να ερμηνεύσουν τα προβλήματα σχετικά με την αποδοτική και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων που χρησιμοποιούνται από κοινού. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι όσοι χρησιμοποιούν κοινούς πόρους δεν είναι σε θέση να συνεργαστούν με τρόπο τέτοιο, ώστε να επιτύχουν συλλογικά οφέλη (Wade, 1987).

Ως εκ τούτου, τα μοντέλα θεμελιώναν τις προτεινόμενες λύσεις υπέρ του κράτους ή υπέρ των μηχανισμών της αγοράς (Wade, 1987). Τα τρία, αυτά, δημοφιλή μοντέλα της θεωρίας συλλογικής δράσης είναι τα εξής:

1. Η «τραγωδία των κοινών» (Hardin, 1968), που αφορά την υπερχρησιμοποίηση των κοινών πόρων, στους οποίους δεν έχουν κατανεμηθεί σαφή περιουσιακά δικαιώματα. Χρησιμοποιώντας το χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός βοσκότοπου που η πρόσβαση είναι ελεύθερη σε όλους τους βοσκούς, ο Hardin (1968) αναφέρει ότι ένας ορθολογικά σκεπτόμενος βοσκός, ενεργώντας με βάση το ατομικό του συμφέρον, θα προσέθετε ολόένα και περισσότερα ζώα σε έναν βοσκότοπο ο οποίος έχει ένα συγκεκριμένο όριο ζώων που μπορεί να θρέψει. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ότι ο βοσκός επωμίζεται μόνο μέρος της υποβάθμισης του πόρου αλλά κερδίζει από κάθε ένα ζώο που προσθέτει. Αποτέλεσμα έχει ο πόρος να οδηγείται σε σταδιακή υποβάθμιση και τέλος στην καταστροφή του.

2. Το «παιχνίδι του δилήμματος του φυλακισμένου» (Dawes 1974), που αφορά την καιροσκοπική συμπεριφορά προδοσίας που αναπτύσσεται νομοτελειακά από τους χρήστες των κοινών πόρων. Το καλύτερο για το άτομο και το καλύτερο για την κοινωνία πολύ συχνά δε συμβαδίζουν. Αυτό είναι το συμπέρασμα από το διάσημο πείραμα «Το δилήμμα του φυλακισμένου». Αναλυτικά, το παιχνίδι, περιγράφεται ως εξής: Δυο ύποπτοι εξετάζονται ξεχωριστά για ένα έγκλημα που διέπραξαν από κοινού. Γνωρίζουν ότι αν και οι δύο μείνουν σιωπηλοί θα λάβουν μια εξίσου ελαφριά ποινή φυλάκισης. Εάν όμως ο ένας παραμείνει σιωπηλός, ενώ ο άλλος ομολογήσει, τότε ο πρώτος θα λάβει μια μεγάλη ποινή φυλάκισης, ενώ ο άλλος θα αφεθεί ελεύθερος. Αν και οι δύο ομολογήσουν, τότε και οι δύο λαμβάνουν από μια μικρή ποινή φυλάκισης. Κάθε άτομο μπορεί να επιλέξει μόνο μία φορά, πράγμα που σημαίνει ότι αν κάποιος

επιλέξει να παραμείνει σιωπηλός, ενώ ο δεύτερος ομολογήσει, τότε ο πρώτος δεν μπορεί να αλλάξει την απόφασή του και να ομολογήσει όταν μάθει την ποινή του. Αυτό δημιουργεί το δίλημμα. Το παιχνίδι του διλήμματος του φυλακισμένου χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις στρατηγικές επιλογές που έχουν διαθέσιμες οι χρήστες των πόρων για να συνεργαστούν, ώστε να αποκομίσουν μακροπρόθεσμα κοινά οφέλη ή να μην συνεργαστούν, κοιτώντας το προσωπικό τους όφελος και οδηγούμενοι σε καταστροφή (Wade, 1987).

3. Το «πρόβλημα της συλλογικής δράσης», του Mancur Olson (1965) κάνει κριτική στην άποψη ότι τα άτομα θα ενεργήσουν με τρόπο ώστε να προασπίσουν τα συλλογικά τους συμφέροντα (Ostrom, 2002). Το βασικό του επιχείρημα είναι το εξής (Olson, 1971: 2) : «Αν δεν υπάρξει εξαναγκασμός ή κάποια άλλη ειδική συνθήκη που θα κάνει τα άτομα να ενεργούν προς το κοινό τους συμφέρον, τα λογικά και ιδιοτελή άτομα δεν θα ενεργήσουν για να επιτύχουν τα κοινά ή ομαδικά τους συμφέροντα». Με το επιχείρημα αυτό ο Olson μας λέει ότι κάποιος που δεν μπορεί να αποκλειστεί από την οικειοποίηση ενός συλλογικού αγαθού, δεν έχει κίνητρα να συνεισφέρει στην παραγωγή του, και έτσι θα λειτουργήσει ανάλογα ακολουθώντας το ατομικό του συμφέρον (Ostrom, 2002). Ο Olson (1965) έθεσε ένα ακόμα θέμα στην συζήτηση για την συλλογική δράση και αυτό είναι το μέγεθος της ομάδας (Ostrom, 2002). Υποστηρίζει ότι η πιθανότητα συμμετοχής του ατόμου είναι υψηλή για μικρές ομάδες κοινών συμφερόντων, χαμηλή για μεγάλες ομάδες και οριακά ακαθόριστη για ενδιάμεσες ομάδες (Wade, 1987). Όσο μεγαλύτερη είναι η ομάδα τόσο πιο δύσκολη είναι η δυνατότητα συνεργασίας για την επίτευξη του κοινού σκοπού, αυτό απορρέει από την μειωμένη δυνατότητα επιτήρησης των χρηστών που λειτουργούν με εγωιστικά κίνητρα (Ostrom, 2002). Αντίθετα, στις μικρές ομάδες η ανίχνευση των παραβατών είναι πιο εύκολη (Wade, 1987). Ο ορισμός του Olson σχετικά με το μέγεθος των ομάδων, σχετίζεται όχι τόσο με τον αριθμό των ατόμων που βρίσκονται στην ομάδα, αλλά κυρίως με το πόσο σημαντικές είναι οι πράξεις κάθε ατόμου αλλά και την ύπαρξη μηχανισμών επιτήρησης και επιβολής των κανόνων (Ανδεράδη, 2018).

2.6 Αρχές σχεδιασμού

Η ανάλυση της Οstrom προσπάθησε να περιγράψει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα από επιτυχημένα συστήματα κοινών που άντεξαν μέσα στον χρόνο. Έτσι έθεσε ένα σύνολο από επτά αρχές που χαρακτηρίζουν τα

επιτυχημένα κοινά, και μία όγδοη αρχή που αφορά πιο μεγάλα και πιο περίπλοκα συστήματα (Ostrom, 2002). Αυτές είναι:

1. Ξεκάθαρα καθορισμένα όρια: τα όρια του πόρου και της κοινότητας των συμμετεχόντων πρέπει να είναι ξεκάθαρα καθορισμένα.
2. Αρμονία των κανόνων οικειοποίησης και παροχής με τις τοπικές συνθήκες: οι κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας του κοινού πρέπει να συμβαδίζουν με τις τοπικές συνθήκες και θεσμούς.
3. Διακανονισμοί συλλογικής επιλογής: τα άτομα που επηρεάζονται από τους κανόνες πρέπει να συμμετέχουν στην δημιουργία και τροποποίησή τους.
4. Επιτήρηση: οι επιτηρητές, οι οποίοι ελέγχουν την συμπεριφορά των οικειοποιητών, είναι υπόλογοι στους οικειοποιητές ή είναι οι ίδιοι οικειοποιητές.
5. Κλιμακούμενες κυρώσεις: στους χρήστες που παραβαίνουν τους κανόνες επιβάλλονται κλιμακούμενες κυρώσεις, ανάλογα με την σοβαρότητα της παράβασης .
6. Μηχανή επίλυσης διαμαχών: υπάρχουν μηχανισμοί όπου οι χρήστες με μικρό κόστος μπορούν να επιλύουν της διαφορές τους .
7. Ελάχιστη αναγνώριση του δικαιώματος οργάνωσης: τα δικαιώματα των χρηστών να δημιουργούν τους δικούς τους θεσμούς, δεν αμφισβητούνται από εξωτερικές διοικητικές αρχές.
8. Πολυεπίπεδες δομές: η οικειοποίηση, η παροχή, η επιτήρηση, η εφαρμογή, η επίλυση διαμαχών και οι δραστηριότητες διοίκησης είναι οργανωμένες σε πολλαπλά επίπεδα ενσωματωμένων επιχειρήσεων.

Ο Agrawal (2001 & 2003) κάνει μια εις βάθος μελέτη στην υπάρχουσας βιβλιογραφίας αναφορικά με τους κοινούς πόρους και καταλήγει σε μια εκτεταμένη λίστα συνθηκών κάτω από τις οποίες τα κοινά μπορούν να διαχειρίζονται με τρόπο βιώσιμο.

1. Χαρακτηριστικά του συστήματος πόρου

i) Μικρό μέγεθος (RW)

ii) Σαφώς προσδιορισμένα όρια (RW, EO)
iii) Χαμηλά επίπεδα κινητικότητας (AA)
iv) Δυνατότητες αποθήκευσης των ωφελειών από τον πόρο (AA)
v) Προβλεψιμότητα (ως προς την ροή του παραγόμενου οφέλους) (AA)
<u>2. Χαρακτηριστικά της ομάδας χρηστών</u>
i) Μικρό μέγεθος (RW, B&P)
ii) Σαφώς προσδιορισμένα όρια (RW, EO)
iii) Κοινές νόρμες (B&P)
iv) Προηγούμενες επιτυχημένες εμπειρίες — κοινωνικό κεφάλαιο (RW, B&P)
v) Κατάλληλη ηγεσία — νέοι, εξοικειωμένοι με μεταβαλλόμενα εξωτερικά περιβάλλοντα, που συνδέονται με την τοπική παραδοσιακή ελίτ (B&P)
vi) Αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της ομάδας (RW, B&P)
vii) Ετερογένεια δεξιοτήτων, ομοιογένεια ταυτοτήτων και ενδιαφερόντων (B&P)
viii) Χαμηλά επίπεδα φτώχειας (AA)
<u>1 & 2. Σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών του συστήματος πόρου και των χαρακτηριστικών της ομάδας</u>
i) Επικάλυψη μεταξύ της περιοχής κατοικίας της ομάδας χρηστών και της θέσης των πόρων (RW, B&P)
ii) Υψηλά επίπεδα εξάρτησης των μελών της ομάδας από το σύστημα πόρου (RW)
iii) Δικαιοσύνη στον καταμερισμό των ωφελειών από τους κοινούς πόρους (B&P)
iv) Χαμηλά επίπεδα ζήτησης από τους χρήστες (AA)
v) Σταδιακή μεταβολή των επιπέδων ζήτησης (AA)
<u>3. Θεσμικές ρυθμίσεις</u>
i) Οι κανόνες είναι απλοί και εύκολα κατανοητοί (B&P)
ii) Οι κανόνες πρόσβασης και διαχείρισης επινοούνται τοπικά (RW, EO, B&P)

iii) Ευκολία στην επιβολή των κανόνων (RW, EO, B&P)
iv) Διαβαθμισμένες κυρώσεις (RW, EO)
v) Δυνατότητα χαμηλού κόστους εκδίκασης των διαφορών (EO)
vi) Υποχρέωση λογοδοσίας των επιτηρητών και άλλων υπευθύνων στους οικειοποιητές/ χρήστες (EO, B&P)
<u>1 & 3. Σχέση μεταξύ συστήματος πόρου και θεσμικών ρυθμίσεων</u>
i) Αρμονία των κανόνων οικειοποίησης και παροχής με τις τοπικές συνθήκες (RW, EO)
<u>4. Εξωτερικό περιβάλλον</u>
i) Τεχνολογία
α) Χαμηλού κόστους τεχνολογία αποκλεισμού (RW)
β) Χρόνος προσαρμογής στις νέες τεχνολογίες που σχετίζονται με τα κοινά (AA)
ii) Χαμηλά επίπεδα συνάρθρωσης με εξωτερικές αγορές (AA)
iii) Σταδιακή μεταβολή της συνάρθρωσης με τις εξωτερικές αγορές (AA)
<u>4.1 Το κράτος</u>
α) Οι κεντρικές κυβερνήσεις δεν πρέπει να υπονομεύουν τους τοπικούς θεσμούς (RW, EO)
β) Υποστηρικτικοί εξωτερικοί θεσμοί επιβολής κυρώσεων (B&P)
γ) Κατάλληλα επίπεδα εξωτερικής βοήθειας για την αποζημίωση των τοπικών χρηστών για τα λειτουργικά κόστη διαχείρισης (B&P)
δ) Ιεραρχικά επίπεδα δικαιωμάτων οικειοποίησης, αποκόμισης οφέλους, επιβολής, διαχείρισης(EO)
Wade (1994)—RW, Ostrom (1990)—EO, Baland & Platteau (1996)—B&P, Agrawal (2003)—AA

2.7 Αυτόνομος Μαρξισμός

Ο αυτόνομος μαρξισμός εμφανίστηκε στην Ιταλία στην δεκαετία του 60 και 70, ως πολιτική τάση και ως κίνημα αγώνων. Αρχικά ονομάστηκε Εργατισμός και από το 1977 αποκαλείται με τον όρο Εργατική Αυτονομία. Οι Steve Wright (2002) και Harry

Cleaver (2000), οι οποίοι έχουν μελετήσει τα κινήματα αυτά, έδωσαν τον όρο αυτόνομος μαρξισμός για να δηλώσουν όλον αυτόν τον πλούτο σκέψης και κριτικής που αναβιώνει την ορθόδοξη μαρξιστική ιδεολογία που αναπτύχθηκε στην Ιταλία και από εκεί διαδόθηκε σε όλον τον κόσμο.

Τα κύρια χαρακτηριστικά που έχουν είναι ότι ανταγωνίζονται τον καπιταλισμό και την σύγχρονη δομή του κράτους, με στόχο να οδηγήσουν το σύστημα πέρα από τον καπιταλισμό. Η εργατική αυτονομία θα επιτευχθεί μέσα από την ταξική πάλη που αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την ταύτιση των εργατικών αγώνων με την μάχη για τα κοινά. Με τον τρόπο αυτόν θα διευρυνθούν οι ορίζοντες για τα κοινά και θα υπάρξει μια γενική ενασχόληση τους με αυτά.

Ο αυτόνομος μαρξισμός υιοθετεί τις ιδέες του συνεταιρισμού - συνεργατισμού στην βιομηχανική παραγωγή, και την ιδέα της συλλογικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής τα οποία διαχειρίζονται οι εργάτες από κοινού. Με αυτήν την μορφή τα κοινά θα έχουν ένα διευρυμένο δίκτυο τροφοδοσίας στις τοπικές κοινωνίες με την κάλυψη των βασικών αναγκών τους αλλά και της οργάνωσης (Τσαβδάρογλου, 2013, Wright, 2002, Cleaver, 2000).

Τα πλαίσια του Αυτόνομου Μαρξισμού

Τα κινήματα αυτά προάγουν τις αρχές της ισότητας, της ελευθερίας, της αμεσοδημοκρατίας, και την ανοιχτή πρόσβαση στο κοινό. Οι πολιτικές που χρησιμοποιεί είναι, συνελεύσεις, συλλογική λείψη αποφάσεων, μηχανισμοί όχι μόνο για την προστασία αλλά και για την έκφραση και την συμμετοχή μειονοτήτων της κοινωνίας.

Ο «κοινός άνθρωπος» (comoner) απευθύνεται σε μια ποικιλία ομάδων που αγωνίζονται όπως φοιτητές, άνεργοι, εργάτες, φτωχοί και όλοι όσοι μάχονται κατά της έμφυλης και φυλετικής βίας. Η συμμαχίες αυτές, με όλες τις ποικίλες και διάφορες ομάδες της κοινωνίας ξεπερνά την κλασική έννοια της συμμαχίας με διαφορετικές ταυτότητες και διακριτές οργανωτικές δομές. Αντίθετα το κοινωνείν προάγει ότι όλοι είμαστε ίδιοι και ότι διαφορετικές κοινωνικές ομάδες αλληλοεπιδρούν, εμπνέονται και μετασχηματίζονται με την μεταξύ τους επικοινωνία (Hardt & Negri, 2012).

Από την σκοπιά του αυτόνομου μαρξισμού, τα κοινά έχουν τρία χαρακτηριστικά και αυτά είναι:

1. Τα κοινά δεν βρίσκονται κάτω από κανένα ιδιοκτησιακό καθεστώς είτε κρατικό είτε ιδιωτικό, αλλά χαρακτηρίζονται από ένα σύμπλεγμα κοινωνικών σχέσεων που βασίζεται στις αρχές της συνεργασίας, του διαμοιρασμού και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, με την διαχείρισή τους να γίνεται μόνο σε συλλογικό επίπεδο. Οι αποφάσεις παίρνονται αμεσοδημοκρατικά, οριζόντια και συμμετοχικά, συνιστώντας ένα μοντέλο ομότιμης παραγωγής, στηριγμένο στην έννοια της κοινοκτημοσύνης και της κοινωνικής ισότητας (Υφανετ, 2016).
2. Τα κοινά δεν εμπλέκονται σε καμία εμπορευματική και ανταλλακτική σχέση, όλες η αλληλεπιδράσεις διακρίνονται από την αξία του διαμοιρασμού (Massimo De Angelis 2003).
3. Στα κοινά δεν υπάρχουν περιφράξεις, η πρόσβαση είναι ελεύθερη σε όλα τα μέλη της κοινότητας, και δεν περιορίζονται μόνο σε τοπικές σχέσεις αλλά αν είναι δυνατό να αναπτύσσονται και διατοπικές σχέσεις (Massimo De Angelis 2003).

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε ότι τα κρίσιμα χαρακτηριστικά διαμόρφωσης αποτελεσματικών δομών διακυβέρνησης στη λογική του αυτόνομου μαρξισμού είναι:

Η κοινότητα (community) - Κ
1. Κοινό αξιακό πλαίσιο 1.1. Βασίζονται σε ένα ήθος συνεργασίας 1.2. Απορρίπτουν τυπικές μορφές οργάνωσης (αγορά – κράτος;) 1.3. Κοινές νόρμες 1.4. Κοινές κοινωνικές αξίες - κοινοκτημοσύνη, κοινωνική ισότητα
2. Αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες 2.1. Δεν υπάρχει ηγεσία 2.2. Υπάρχει αυτό-έλεγχος
3. Υψηλό κοινωνικό κεφάλαιο 3.1. Αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της ομάδας 3.2. Υψηλός βαθμός εμπιστοσύνης
4. Προηγούμενες αντίστοιχες εμπειρίες
5. Ετερογένεια δεξιοτήτων, ομοιογένεια ταυτοτήτων και ενδιαφερόντων
6. Δεν υπάρχουν όρια, οριοθέτηση
Οι κοινοί πόροι - Π
1. Πολλαπλοί και μεταβλητοί οι κοινοί πόροι
2. Δεν εντάσσονται σε κανένα είδος εμπορευματικής σχέσης

[22]

3. Έχουν υψηλή χρηστική (παρά ανταλλακτική) αξία
4. Διαμοιράζονται (ως δωρο) στην κοινότητα
Οι σχέσεις / κοινωνείν (commoning) - Σ
1. Άρνηση περιφράξης – κάθε μορφής «περιφράξεων» 1.1. Είναι ανοιχτοί σε όλους 1.2. Η πρόσβαση δεν περιορίζονται στο χώρο, αλλά αν είναι δυνατό να αναπτύσσονται και διατοπικές σχέσεις
Θεσμικές ρυθμίσεις - Θ
1. Οι κανόνες (ως συλλογικές αποφάσεις) πρόσβασης και διαχείρισης επινοούνται τοπικά (ως αποφάσεις της Συνέλευσης)
2. Οι κανόνες είναι απλοί και εύκολα κατανοητοί
3. Ευκολία στην επιβολή (αυτό-επιβαλλόμενοι)
4. Κοινωνική λογοδοσία όλων στους κοινωνούς (μέσω της Συνέλευσης)
5. Υπάρχουν κυρώσεις; (στην παραβίαση των κανόνων)
Εξωτερικό περιβάλλον - ΕΞΠ
1. Τεχνολογία 1.1. χαμηλού κόστους 1.2. ευελιξία προσαρμογής του κοινού στις νέες τεχνολογίες
2. Επικοινωνιακή εξωστρέφεια και δικτύωση 2.1. συστηματική χρήση των μέσων ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης 2.2. δικτύωση με άλλα αντίστοιχα εγχειρήματα 2.3. τοπική διασύνδεση με την κοινωνία

2.8 Αστικά κοινά

Μια πτυχή των κοινών είναι τα επονομαζόμενα «αστικά κοινά». Τα αστικά κοινά βρίσκουν εφαρμογή στους πράσινους αστικούς χώρους (πλατείες, πάρκα κ.α.) στα αστικά δίκτυα υποδομών (δρόμοι, πεζοδρόμια, κ.α.), καθώς και σε υποβαθμισμένες υποδομές και εγκαταλελειμμένες ή ανεκμετάλλευτες εκτάσεις του αστικού τοπίου (κενά οικοπέδα, εγκαταλελειμμένα κτήρια) που εμφανίζονται στην βιβλιογραφία ως αστικά «κενά» (Μωραϊτης, 2006). Τα αστικά κοινά είναι ένας τρόπος με τον οποίο η πόλη γίνεται ένα κοινόχρηστο μέρος παραγωγής, αναπαραγωγής και ανταλλαγής, με κοινές υπηρεσίες, υποδομές και πόρους. Οι υπηρεσίες και οι υποδομές μπορούν να συμπραχθούν με ιδιαίτερη αναφορά στην εκπαίδευση και την υγεία (McLaren, 2016). Η άνθηση των αστικών κοινών τα τελευταία χρόνια οφείλετε στην έξαρση του φαινομένου της αστικοποίησης που έχει σαν επακόλουθο τη συρρίκνωση και υποβάθμιση των ελεύθερων δημόσιων χώρων, τη δημιουργία περιφράξεων στον κοινό αστικό βίο και τον κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό των πολιτών. Αυτό είναι αποτέλεσμα ελλιπούς κρατικής ρύθμισης που οδηγήσει τους κατοίκους των

[23]

μεγάλων αστικών κέντρων σε πολλά κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά αδιέξοδα (Λιερός, 2016).

Το θέμα «αστικά κοινά» προτάσσει μια διαφορετική προσέγγιση των κοινών και της θεσμικής διακυβέρνησης τους. Χαρακτηρίζονται ως «τρίτος δρόμος» - μια «αντί-καπιταλιστική» άποψη που κινείται πέρα από το κράτος και την αγορά. Τα αστικά κοινά όπως οι δημόσιοι χώροι διαφέρουν από τα «παραδοσιακά κοινά». Έχουν περισσότερο κοινωνική χρεία (δημιουργούνται μέσω της αλληλεπίδρασης) και χρηστική αξία και δομούνται σε ένα σύνθετο και μεταβαλλόμενο περιβάλλον με ισχυρά συμφέροντα και δρώντες (Toto, 2019).

2.9 Περιφράξεις

Ιστορικά, οι πρώτες περιφράξεις έγιναν στις αρχές του 17^ο-18^ο αιώνα στην Αγγλία, όπου η αριστοκρατία σε συνεργασία με το κοινοβούλιο ιδιωτικοποίησε τις κοινές γαίες σηματοδοτώντας την κατάλυση της φεουδαρχίας και την ανάδυση του καπιταλισμού. Η διαδικασία αυτή είχε ως αποτέλεσμα την «ιστορική διαδικασία διαχωρισμού του παραγωγού από τα μέσα παραγωγής» (Marx, 1867) την μετανάστευση στα βιομηχανικά κέντρα και την έμμισθη εργασία που είχε σαν αποτέλεσμα την ανάδυση της πρώτης βιομηχανικής επανάστασης.

Οι περιφράξεις αποτελούν δομικό συστατικό λειτουργίας του καπιταλισμού και γι' αυτό συνεχώς αναπαράγονται μέσα από παλιές αλλά και νέες διαδικασίες (Massimo de Angelis, 2001). Οι νέες περιφράξεις επεκτείνονται εκεί που το κεφάλαιο εντοπίζει νέους χώρους για να αναπτυχθεί, και αυτό μπορεί να είναι από περιφράξεις γαιών και υδάτινων πόρων (ιδιωτικοποίηση) μέχρι τις περιφράξεις της γνώσης, της κουλτούρας και του πολιτισμού (Massimo de Angelis, 2013). Είναι σκόπιμο να αναφέρουμε ότι οι περιφράξεις των κοινών δεν αφορούν μόνο την ιδιωτικοποίηση και την ατομική εκμετάλλευση του πόρου, αλλά είναι μια επίθεση στην συλλογική διαχείριση του πόρου, στην κοινότητα, και στο κοινωνικό κεφάλαιο (Bollier, 2016).

Σε αγώνα ενάντια των περιφράξεων αντιτίθενται άλλες κοινωνικές δυνάμεις που μπορούν και αναγνωρίζουν κοινωνικούς χώρους, ως πιθανούς χώρους ανάπτυξης, ενός κοινού, μιας εναλλακτικής προσέγγισης στην εμπορευματική παραγωγή (Massimo de Angelis, 2013).

[24]

2.10 Ελληνική πραγματικότητα

Στην Ελλάδα, τα κοινά με την γενική τους έννοια αλλά και τα αστικά κοινά πιο ειδικά, αφορούν κυρίως τοπικές κοινωνίες και σπάνια έχουν εθνική εμβέλεια. Όπως αναφέρει και ο Λιέρος (2016) το πρόβλημα είναι ότι στην ελληνική κοινωνία επικρατεί το δίπολο της αγοράς και του κράτους, με την κοινή ιδιοκτησία να εντάσσεται στην κρατική. Ο όρος κοινά και η συλλογική διαχείριση στην Ελλάδα είναι σχετικά άγνωστα και έχουν μικρό πεδίο δράσης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι η αγροτική παραγωγή αντιμετωπίζει την φύση ως μια ανεξάντλητη δεξαμενή πόρων. Όπως ένα ποτάμι που χαρακτηρίζεται ως ένα ενεργειακό απόθεμα και όχι ως ένας τόπος ζωής (Λιέρος, 2016).

Στην Ελλάδα, η κοινή κτίση υπήρξε αλλά είναι πλέον μια ξεχασμένη εμπειρία. Σήμερα βλέπουμε να γίνεται μια προσπάθεια ανάπτυξης συλλογικών δομών στο πλαίσιο της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, όπως το κίνημα χωρίς μεσάζοντες, τα κοινωνικά ιατρεία, οι κουζίνες αλληλεγγύης, οι κοινωνικοί λαχανόκηποι κ.ά. Αυτά τα εγχειρήματα καλύπτουν μόνο ένα μέρος από το κενό που αφήνει η αγορά και το κράτος (Λιέρος, 2016). Απομένει αρκετός δρόμος για την πλήρη άνθηση των κοινών στην χώρα μας.

Κεφάλαιο 3

Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία

3.1 Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία: ιστορική εξέλιξη

Ο όρος αλληλέγγυα οικονομία, εμφανίστηκε το 1936, από τον Φελίπε Αλάιθ (Felipe Alaiz), υπερασπίζοντας τη δημιουργία μιας ένωσης εργατών στις αγροτικές και αστικές περιοχές κατά τη διάρκεια του Ισπανικού εμφυλίου. Μετά από ένα μεγάλο διάστημα αδράνειας ο όρος άρχισε να χρησιμοποιείται ξανά στην δεκαετία του 1980, κυρίως στη Γαλλία, στη Χιλή και την Κολομβία. Στην Κολομβία η αλληλέγγυα οικονομία εμφανίστηκε στην πιο ριζοσπαστική εκδοχή του συνεργατικού κινήματος της χώρας που είχε σαν στόχο να τοποθετήσει την συνεργασία στην βάση μιας εναλλακτικής πρότασης για την αναδιοργάνωση της οικονομίας της χώρας (Deisy, 2006). Στη Χιλή η αλληλέγγυα οικονομία υπήρξε μια έννοια που αναπτύχθηκε κυρίως από τον Χιλιανό οικονομολόγο Λουίς Ραζέτο(1984), ο οποίος διατύπωσε μία διαφορετική εκδοχή της, στη λογική της συνεργασίας και της αλληλεγγύης (Βαρβαρούσης. 2016).

Επάνω σε αυτό το πλέγμα εννοιών αναπτύχθηκε την δεκαετία του 1990, η αλληλέγγυα οικονομία ένα δυναμικό κοινωνικό κίνημα με κοινή ερευνητική και πολιτική ατζέντα, καθώς και κοινές οικονομικές δραστηριότητες, τόσο στην Ευρώπη όσο και στη Λατινική Αμερική και τον Καναδά. Έκανε ιδιαίτερα αισθητή την παρουσία τους τα κίνημα με την εμφάνιση της Διεθνή ένωση αμοιβαίων παροχών (AIM) και το Δημιουργικό Δίκτυο για την προώθηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (RIPESS) κλπ (Socialeconomy.eu).

Κατά την διάρκεια του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα στην Ευρώπη έκαναν την εμφάνιση τους τα πρώτα μεγάλα κοινωνικά κινήματα που αποτελούνταν από εργάτες και τεχνίτες. Αυτοί δημιούργησαν τις πρώτες λαϊκές ενώσεις, συνεταιρισμούς, εταιρείες αλληλοβοήθειας κτλ με σκοπό να αντιμετωπίσουν τον βιομηχανικό καπιταλισμό και την δύσκολη ζωή των βιομηχανικών εργατών. Αυτές οι ενώσεις αποτέλεσαν τα συστατικά για την δόμηση της σύγχρονης κοινωνικής οικονομίας (europa, 2012).

Στην βιβλιογραφία ο όρος κοινωνική οικονομία εμφανίστηκε περίπου το 1830 από τον Charles Dunoyer με το έργο του «πραγματεία περί της κοινωνικής οικονομίας» στο οποίο τασσόταν υπέρ της ηθικής στην οικονομία. Στην συνέχεια διάφοροι

[26]

μελετητές ασχολήθηκαν με το θέμα, προσεγγίζοντας το ο καθένας με τον δικό του τρόπο και παρουσιάζοντας τις διάφορες πτυχές του (europa.eu, 2012). Η κλασική-ιστορική κοινωνική οικονομία εμφανίζεται στα τέλη του 19ου αιώνα και ορίζεται από τους συνεταιρισμούς, τις ενώσεις και τα ταμεία αλληλασφάλισης τα οποία έχουν έναν δημοκρατικό τρόπο λειτουργίας. Έχουν οργανωθεί με βάση το κοινωνικό συμφέρον των εργατών και για την υπεράσπιση των οποίων σχηματίζονται συγκεκριμένα νομικά πρόσωπα. (Λιερός, 2012).

Η εικόνα στις αρχές του 20ου αιώνα έως το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο είναι διαφορετική, η βιομηχανική οργάνωση και η οικονομική συγκέντρωση αποδυναμώνεται, και ενδυναμώνεται η κλαδική οργάνωση και ο θεσμός του κράτους έχοντας κυρίαρχο ρόλο στην οικονομία (Moreau,1982). Αυτό φέρνει αλλαγές στην οργάνωση των συνεταιρισμών, των αλληλοβοηθητικών ταμείων και των ενώσεων, (Σακελλαρόπουλος, 2006).

Κατά την δεκαετία του 1970 εμφανίζεται το φαινόμενο του ακτιβισμού, της αυτό-οργάνωσης, της κινητοποίησης και της αφύπνισης πολιτών σε ένα πεδίο κοινωνικών και πολιτικών δράσεων. Εκφραστές των φαινομένων αυτών, ήταν ριζοσπαστικά κινήματα νέων και φιλελεύθερες δυνάμεις. Η δράσεις αυτές έφεραν ριζικές αλλαγές στην οργάνωση του κράτους που είχε δομηθεί μεταπολεμικά. Έτσι εμφανίστηκε μια νέα εποχή για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία (Λιέρως, 2012). Άμεση συνέπεια των δράσεων αυτών, είχαν σαν αντίκτυπο την ανάδειξη ενός νέου πεδίου, και αυτό είναι της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Δημιουργεί, τυπικές και άτυπες οργανώσεις, δομές, εταιρικά σχήματα, φορείς, συμπράξεις, ομάδες, συσπειρώσεις, συνέργιες και οργανισμούς που αναλαμβάνουν διάφορες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές πρωτοβουλίες και ασκούν τις αντίστοιχες δράσεις (Καλημέρη, 2017).

Οι δεκαετίες του 1980 και 1990 συνοδεύτηκαν από την υψηλή ανεργία και την κατάρρευση του κράτους πρόνοιας. Αυτό φέρνει στο προσκήνιο το ενδιαφέρον για την κοινωνική οικονομία με την αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων για την ανεργία. Τότε εμφανίζονται επιχειρήσεις που ανήκουν στους εργαζόμενους και παράλληλα προσπαθώντας να είναι όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητες από το κράτος. Στη Γαλλία το 1980 αναδιατυπώνεται ο όρος της κοινωνικής οικονομίας και αναφέρεται ως «κοινωνία της αλληλέγγυας οικονομίας».

Κατά τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα η αλληλέγγυα οικονομία συνέχισε να εξαπλώνεται τόσο γεωγραφικά, όσο και πολιτικά, φτάνοντας στο σημείο ώστε σε κάποιες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στη Βραζιλία, επιδίωξε και εν μέρει κατάφερε να προκαλέσει μέχρι και θεσμικές αλλαγές (Βαρβαρούσης, 2016). Η εμφάνιση νέων οργανώσεων κοινωνικής και αλληλεγγύης μας δείχνει ότι κάτω από οικονομικές κρίσεις και περιόδους μεγάλης ανεργίας, ενεργοποιείται ένα τμήμα της κοινωνίας που δρα συλλογικά για να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες της κρίσης. Ο συνδυασμός αυτό επιτρέπει την άνοδο της αλληλέγγυας οικονομίας, η οποία στοχεύει στην τοπική ανάπτυξη, την επανένταξη μακροχρόνια ανέργων και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (Τσιόλα, 2019).

3.2 Θεσμοθέτηση και σύγχρονη οπτική

Η θεσμική νόμων για την Κοινωνική Οικονομία τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στις εκάστοτε χώρες διαφέρουν μεταξύ τους. Για τον λόγο αυτόν η ΕΕ προσπάθησε να σκιαγραφήσει τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας. Στο Βέλγιο, το 1990 στο Συμβούλιο Κοινωνικής Οικονομίας, δόθηκαν τα χαρακτήρισε του τομέα ως «τμήμα της οικονομίας που αποτελείται από ιδιωτικές οργανώσεις τα οποία έχουν τα εξής τέσσερα κοινά χαρακτηριστικά: α) στόχος τους είναι να εξυπηρετούν τα μέλη ή την κοινότητα και όχι να αποκομίζουν κέρδος· β) αυτόνομη διαχείριση· γ) δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων· και δ) προτεραιότητα των ατόμων και της εργασίας έναντι του κεφαλαίου κατά τη διανομή του εισοδήματος (Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ. 2012).

Την τελευταία δεκαετία, διάφορες ευρωπαϊκές χώρες έδωσαν ιδιαίτερη προσοχή στην ανάρτηση νόμων που αφορούσαν την κοινωνική οικονομία. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής έλαβαν χώρα εξαιρετικά ένθερμες συζητήσεις σχετικά με την έννοια και τον ορισμό, το αντικείμενο της νομοθεσίας και των πολιτικών που στόχευαν στην υποστήριξη του εν λόγω κοινωνικού τομέα. Η πρώτη χώρα που αναγνώρισε πολιτικά και νομικά τη σύγχρονη έννοια της κοινωνικής οικονομίας ήταν η Γαλλία, το 1981 με το οποίο συστάθηκε η διπλουργική αντιπροσωπεία της κοινωνικής οικονομίας (europe.eu. 2012) με αφορμή την οικονομική κρίση του 2007-2008, και την άνοδο των κοινωνικών κινημάτων στις χώρες της Ευρώπης. Ακολούθησε η Ισπανία, εντάσσοντας τον όρο «κοινωνική οικονομία» στη νομοθεσία της το 2011,

και έγινε η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που ψήφισε νόμο για την κοινωνική οικονομία. Και η Ελλάδα διαθέτει νόμο για την κοινωνική οικονομία από το 2011. Αντίστοιχα κινήματα τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο σε άλλες περιοχές του πλανήτη, έδωσαν ώθηση στην ανάπτυξη της αλληλέγγυας οικονομίας.

Τα τελευταία χρόνια, η κοινωνική οικονομία έχει αποκτήσει όλο και περισσότερο πολιτική προβολή ως πρότυπο που αποτελεί σημαντικό πυλώνα, ιδίως όσον αφορά την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή σε όλη την Ευρώπη, και το οποίο είναι επίσης καθοριστικό για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Λόγω της ισχυρής σύνδεσης της κοινωνικής οικονομίας με την κοινωνία των πολιτών και λόγω της κοινωνικής της δέσμευσης, οι επιχειρήσεις και οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας βρίσκονται στην πρώτη γραμμή όταν πρόκειται να προσφέρουν καινοτόμες λύσεις στις κύριες οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις της εποχής μας και να συνεισφέρουν στην επίτευξη των βασικών στόχων της ΕΕ.

Οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας είναι αποφασισμένοι να συμβάλουν στη διαμόρφωση ενός μέλλοντος που βασίζεται στην αειφόρο ανάπτυξη και την οικονομική και κοινωνική πρόοδο, μέσω μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης βασισμένης στη συνεργασία, τη δημοκρατία, την αλληλεγγύη, τον σεβασμό της διαφορετικότητας, της καινοτομίας και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά (socialeconomy Europe)

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» εμφανίστηκε στην Ευρώπη κατά την διάρκεια της κρίσης δίνοντας λύσεις για την ανάκαμψη της οικονομίας και ως ένα εναλλακτικό πρότυπο οικονομικής οργάνωσης για όλη την ΕΕ.

Η έξοδος από την οικονομική κρίση ήταν το άμεσο πρόβλημα της Ευρώπης. Κατά την διάρκεια της κρίσης μεγάλη ανησυχία προκάλεσε η αύξηση των ανισοτήτων, η έλλειψη κοινωνικής υπευθυνότητας από την αγορά, και η εξάρτηση από τα δημόσια ταμεία για την αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων. Επάνω σε αυτή την βάση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε μια στρατηγική για το μέλλον της Ευρώπης, που έχει στόχο την διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομία, υψηλή απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής, επιδιώκοντας στην κατασκευή της «έξυπνης Ευρώπης» (Barroso,2010).

Η στρατηγική για την «Ευρώπη 2020» γεννήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2010 και μας υποδηλώνει την αναπτυξιακή στρατηγική που

[29]

θέλει να ακολουθήσει η ευρωπαϊκή ένωση για αυτήν την δεκαετία. Για την επίτευξη αυτού η επιτροπή έθεσε τρεις προτεραιότητες: 1) ανάπτυξη μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση και την καινοτομία, 2) προώθηση μιας πιο αποδοτικής στη χρήση πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας, και 3) προώθηση μιας οικονομίας με υψηλά επίπεδα απασχόλησης, που θα επιτυγχάνει κοινωνική και εδαφική συνοχή (Κοινωνική Ευρώπη, 2013)

Για το 2020 έχουν τεθεί πέντε μετρήσιμοι στόχοι για την ΕΕ:

- 1) Το 75% του πληθυσμού μεταξύ 20-64 ετών πρέπει να έχει απασχόληση·
- 2) Το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ πρέπει να επενδύεται σε έρευνα και ανάπτυξη·
- 3) Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου θα πρέπει να είναι 20% χαμηλότερες σε σχέση με το 1990 (ή ακόμα και 30%, εφόσον οι συνθήκες το επιτρέπουν), το 20% της ενέργειας θα πρέπει να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, και η ενεργειακή αποδοτικότητα θα πρέπει να έχει αυξηθεί κατά 20%·
- 4) Το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση θα πρέπει να πέσει κάτω από το 10%, και τουλάχιστον 40% των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση·
- 5) Οι άνθρωποι που πλήττονται ή κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό θα πρέπει να μειωθούν κατά τουλάχιστον 20 εκατομμύρια. (Barroso, 2010)

3.3 Ελληνική πραγματικότητα

Στην Ελλάδα η κοινωνική οικονομία θεσμοθετήθηκε επίσημα το 2011 και αναδιαμορφώθηκε το 2016. Περιγραφικά, ο νόμος 4019/2011 αναφερόταν στην «κοινωνική οικονομία» και την «κοινωνική επιχειρηματικότητα», ενώ ο νέος νόμος (4430/2016) βασίζεται στην έννοια «κοινωνική και αλληλέγγυα».

Όπως έχει αποδοθεί από τον Temple (2017) ο κλάδος της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στην Ελλάδα έχει τις ακόλουθες πέντε αρχές: 1) συμμετοχή σε μία οικονομική και επιχειρηματική δραστηριότητα, 2) καθορισμένος κοινωνικός σκοπός, 3) δημοκρατικές αρχές και ανεξαρτησία, 4) επανεπένδυση κερδών και αναδιανομή μέρος τους στα μέλη της οργανώσης, 5) και τέλος έμφαση στη συλλογική δράση.

Ο νόμος 4430/2016 έχει μια σειρά από λειτουργικά κριτήρια για τη διαφοροποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων από τις συμβατικές επιχειρηματικές οργανώσεις προσανατολισμένες στα κέρδη (Βαρβαρούσης,2017). Οι πρώτες αφορούν «το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον»(νόμος 4430/2016). Με τον ορισμό αυτό καλύπτεται ένα εύρη φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων, συνεταιρισμοί, εταιρείες, κοινωνίες αλληλοβοήθειας, σωματεία, ενώσεις, μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, ιδρύματα, φιλανθρωπικές οργανώσεις, εθελοντικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, ταμεία αλληλασφάλισης, αναπτυξιακές συμπράξεις, μη κερδοσκοπικές παραγωγικές επιχειρήσεις.

Η ελληνική πολιτεία για την καλύτερη εφαρμογή του νόμου ίδρυσε την Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής Και Αλληλέγγυας Οικονομίας για την χαρτογράφηση του κλάδου της κοινωνικής οικονομίας, την καταγραφή των υπαρχόντων οργανισμών αλλά και για όσους επίκεινται, τέλος για την ενημέρωση και την εξυπηρέτηση πολιτών (CNNGreece, 2017).

3.4 Ορισμοί

Στην οικονομική θεωρία υπάρχουν δύο κλασσικοί τομείς, ο ένας είναι ο ιδιωτικός τομέας, που έχει στόχο την μεγιστοποίηση του κέρδους σε μια ελεύθερη αγορά και ο δημόσιος τομέας, με την παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών στους πολίτες. Στην πορεία προέκυψαν κενά, τα οποία δεν μπορούσαν να καλύψουν ούτε ο ιδιωτικός τομέας αλλά ούτε και ο δημόσιος. Αυτά αποτέλεσαν ζητήματα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, ο επονομαζόμενος και ως τρίτος τομέας. Εννοιολογικά περιλαμβάνει την κοινωνική οικονομία, την αλληλέγγυα οικονομία και τον μη κερδοσκοπικό τομέα (Γεωργικά, 2018).

Κοινωνική οικονομία

Η κοινωνική οικονομία είναι ένα κράμα από οικονομικές δραστηριότητες που γίνονται από επιχειρήσεις, συνεταιρισμούς, ενώσεις και κοινωνίες αλληλοβοήθειας, οι οποίες δίνουν έμφαση στις υπηρεσίες προς τα μέλη και την κοινότητα (και όχι στο κέρδος), στην αυτόνομη διοίκηση, στον δημοκρατικό τρόπο που παίρνονται οι αποφάσεις, και στην εργασία (Αδάμ, 2010).

Αλληλέγγυα οικονομία

Η έννοια της αλληλέγγυας οικονομίας αναφέρετε σε ένα μεγάλο φάσμα εγχειρημάτων εναλλακτικής οικονομίας πέραν του καπιταλισμού. Τα εγχειρήματα της αλληλέγγυας οικονομίας υιοθετεί την ελεύθερη συνεργασία δημιουργών δημιουργώντας κοινότητες, δίκτυα συνεργασίας και σχέσεις αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης (Βαρβαρούσης, 2017). Παράλληλα, έχουν σαν μέσο την δημοκρατική λειτουργία με βάση την συμμετοχή των πολιτών και διπλό στόχο: (α) οικονομικό, προσπαθώντας να δημιουργήσουν οικονομικές σχέσεις με γνώμονα την αμοιβαιότητα, και (β) πολιτικό, επιχειρώντας να συντηρήσουν και να φτιάξουν αυτόνομους δημόσιους χώρους, στους οποίους συζητούνται οι σκοποί και τα μέσα για την επίτευξη των σκοπών τους (Αδάμ, 2010).

Μια συχνή παρανόηση που γίνεται είναι ότι, η κοινωνική οικονομία συνδέεται με μία οικονομία για φτωχές, περιθωριοποιημένες και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Ασφαλώς αυτό δεν χαρακτηρίζει την κοινωνική οικονομία από τα άλλα μοντέλα οικονομικής οργάνωσης. Η κοινωνική οικονομία είναι, μια επιλογή που κάνουν συνειδητά τα άτομα για να υλοποιήσουν τους στόχους τους, για την επίτευξη των συλλογικών καλών και όχι του ατομικού συμφέροντος (Kerlin, 2009).

Ωστόσο, η αρχές της αλληλέγγυας οικονομίας συχνά προσελκύει άτομα που δεν έχουν την δυνατότητα να ξεκινήσουν μια δραστηριότητα με τα δικά τους κεφάλαια. Άλλωστε, η ανάγκη των περιστάσεων κινητοποιούν τέτοιες πρωτοβουλίες κοινωνικής οικονομίας. Εξαιτίας αυτού τείνει να προσελκύει κοινωνικές ομάδες που η πρόσβαση σε απασχόληση, σε ορισμένα αγαθά, προϊόντα και γνώσεις είναι περιορισμένη (Moulaert et al., 2014).

Η κοινωνική οικονομία αναπτύσσεται τόσο από την φιλοδοξία των ατόμων όσο και από την αναγκαιότητα που προστάζουν οι καιροί. Ωστόσο, είναι προς το συμφέρον των οργάνωσης της κοινωνικής οικονομίας να έχουν ένα σύνολο χρηστών, που έχουν κοινά συμφέροντα. Οι οργανισμοί πρέπει να βρουν ισορροπία ανάμεσα των οικονομικών συμφερόντων, του μηχανισμού αλληλεγγύης και του μηχανισμού που ενισχύει αμοιβαία την κοινωνική συνοχή (Kerlin, 2009).

Κεφάλαιο 4

Κινήματα αλληλέγγυας οικονομίας ως κοινά: μελέτη περίπτωσης

Κοινοτικοί λαχανόκηποι, αγορές χωρίς μεσάζοντες, κοινωνικά ιατρία και εγχειρήματα φιλοξενίας μεταναστών: είναι μερικές μόνο από τις πρακτικές που μαρτυρούν την άνθηση των αστικών κοινών σε μια περίοδο όπου η οικονομική κρίση οδηγεί στην ανάπτυξη και τον πολλαπλασιασμό διάφορων μορφών αλληλέγγυας οικονομίας τόσο στην χώρα μας όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι δομές αυτές, αν και εκδηλώνονται με μαζικό τρόπο, χαρακτηρίζονται από τοπικότητα και αντανακλούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και την «κουλτούρα» της περιοχής που αναπτύσσονται. Η παρούσα εργασία έρχεται να εστιάσει σε ένα τέτοιο εγχείρημα, την «Άνωση Εθελοντές Βόλου», με σκοπό να μελετήσει την πορεία, τη δομή, τη λειτουργία αλλά και τη δυναμική του. Η «Άνωση» αποτελεί στην ουσία της ένα κοινό (commons), μια κοινότητα δηλαδή ενεργών εθελοντικών πολιτών στην πόλη του Βόλου, οι οποίοι φέρνουν σε επαφή αγρότες, μικρούς παραγωγούς και καταναλωτές της πόλης για την διάθεση βασικών προϊόντων χωρίς μεσάζοντες, διαμορφώνοντας έναν θεσμό που προσφέρει στήριξη στην τοπική κοινωνία σε ένα πλαίσιο αλληλεγγύης και κοινωνικής προσφοράς. Η εργασία θα χρησιμοποιήσει τα αναλυτικά εργαλεία της προσέγγισης των κοινών για να μελετήσει και να αναλύσει το εγχείρημα μέσα από αυτήν την οπτική.

4.1 Το πλαίσιο της έρευνας.

Το ερευνητικό μέρος της εργασίας στηρίχτηκε στην συλλογή ποιοτικών δεδομένων με την συλλογή και τον συνδυασμό πολλών τεκμηρίων, τόσο δευτερογενών (ψηφιακού υλικού) όσο και πρωτογενών (συνεντεύξεις). Όλα αυτά συνέβαλαν στο να αποκτήσουμε μια πιο ολοκληρωμένη και εις βάθος εικόνα της κατάστασης που επικρατεί στο εγχείρημα. Με αυτόν τον τρόπο διαμορφώσαμε ένα πιο διευρυμένο σύστημα άντλησης και επεξεργασίας της πληροφορίας και μια πιο τεκμηριωμένη ερμηνεία των αποτελεσμάτων, έχοντας πάντα στόχευσή μας την σύνδεση των τεκμηρίων της έρευνας με το εννοιολογικό και θεωρητικό μας πλαίσιο (Robson, 2007).

[33]

1. Ψηφιακά δεδομένα

Η συλλογή των ψηφιακών δεδομένων βασίστηκε στη συστηματική παρουσία της «Άνωσης εθελοντές Βόλου» στο διαδίκτυο, τόσο μέσα από την ιστοσελίδα τους που αποτελεί τον βασικό πυλώνα για την οργάνωση του εγχειρήματος, όσο και από την πλατφόρμα του Facebook την οποία η ομάδα χρησιμοποιεί για ανακοινώσεις, ενημερωτικά κείμενα, φωτογραφικό υλικό. Μέσα από αυτό, αντλήθηκε ένα αρκετά πλούσιο υλικό σχετικά με τις δράσεις της ομάδας και τη δουλειά της. Τέλος πάρθηκαν στοιχεία από τηλεοπτικά αφιερώματα, συνεντεύξεις και μαγνητοσκοπημένο υλικό που είναι ελεύθερα διαθέσιμα στο διαδίκτυο, όπως στην EPT WebTV και στο κανάλι τους στο YouTube.

2. Συνεντεύξεις

Η χρήση των συνεντεύξεων αποτελεί ένα εύχρηστο εργαλείο για την αποκωδικοποίηση και κατανόηση φαινομένων που είναι σύνθετα και που χρειάζονται μια πιο σφαιρική ματιά (Robson, 2007). Ένα τέτοιο φαινόμενο είναι τα αστικά κοινά.

Στο να προσεγγίσουμε και να μελετήσουμε σε βάθος την «Άνωση εθελοντές Βόλου» ως κοινό πραγματοποιήθηκαν ημι-δομημένες προσωπικές συνεντεύξεις χρησιμοποιώντας ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Οι θεματικοί άξονες στους οποίους στηρίχθηκαν οι συνεντεύξεις, αφορούν τα κοινά αγαθά, την κοινότητα και τις σχέσεις που διαμορφώνονται, το πλαίσιο οργάνωσης του εγχειρήματος, και τα χαρακτηριστικά του εξωτερικού περιβάλλοντος.

Αν και δεν υπάρχει ένας ενδεδειγμένος αριθμός συνεντεύξεων που θα πρέπει να γίνουν για μια ποιοτική έρευνα, το δείγμα της έρευνας θα έπρεπε να είναι τέτοιο ώστε να διασφαλίζεται η γνώμη και οι αντιλήψεις των περισσοτέρων που είναι το σημαντικότερο μίας έρευνας, αποφεύγοντας παράλληλα, έναν υπερβολικά μεγάλο αριθμό συνεντεύξεων που θα μας έδινε επαναλαμβανόμενες ή κοινές πληροφορίες (Mason, 2010).

Προσπαθήσαμε να είμαστε επιλεκτικοί κατά την επιλογή του δείγματος, έτσι ώστε τα υποκείμενα της έρευνας να διαφέρουν ως προς, το φύλο, τον χρόνο ένταξης και παραμονή τους στην ομάδα καθώς και τον ρόλο που είχαν σε αυτή, εκπροσωπώντας διαφορετικές πτυχές της Άνωσης. Λόγω του χρονικού περιορισμού της έρευνας και των ιδιαίτερων υγειονομικών συνθηκών (πανδημία covid) που λειτούργησαν

ανασταλτικά στην προσωπική, δια ζώσης, επικοινωνία, κατορθώσαμε τελικά να κάνουμε 3 συνεντεύξεις με εθελοντές του εγχειρήματος. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στον Βόλο, δια ζώσης, την περίοδο από Ιανουάριο του 2021 ως Νοέμβριο του 2021 και είχαν διάρκεια περίπου στα 60 λεπτά. Οι συνεντεύξεις μας έδωσαν την δυνατότητα να διερευνήσουμε τα κίνητρα και τις συμπεριφορές των εθελοντών, βοηθώντας μας στην καλύτερη κατανόηση και αποκωδικοποίηση του κοινού (Mason, 2010).

Όλες οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν με την εφαρμογή καταγραφής που διαθέτετε το κινητό τηλέφωνο SAMSUNG A70. Για λόγους που επιβάλλει η ηθική και δεοντολογία της έρευνας, όλες οι πληροφορίες και τα δεδομένα των συνεντεύξεων θα παραμείνουν ανώνυμα. Παρόλα αυτά, στην συγκεκριμένη εργασία τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων θα παρουσιαστούν με κωδικοποιημένο τρόπο, οποίος είναι ο αύξων αριθμός των συμμετεχόντων στην έρευνα με βάση την χρονική σειρά με την οποία μας δόθηκαν οι συνεντεύξεις. Λόγου χάρι, ο συμμετέχων της έρευνας που μας παραχώρησε την πρώτη συνέντευξη θα ονομαστεί, Σ.1, της δεύτερης συνέντευξης Σ.2 και Σ.3.

Ωστόσο, για την καλύτερη εποπτεία και αξιολόγηση του δείγματος, παραθέτουμε ορισμένα συνοπτικά στοιχεία αναφορικά με το προφίλ των συμμετεχόντων. Αναφορικά με το πρώτο άτομο της έρευνας (Σ.1), είναι άντρας, ανήκει στην ηλικιακή ομάδα άνω των 50 ετών, απόφοιτος γυμνασίου, ιδιωτικός υπάλληλος με χαμηλό (κατά δήλωσή του) εισόδημα. Το δεύτερο άτομο της έρευνας (Σ.2) είναι γυναίκα, ανήκει στην ηλικιακή ομάδα άνω των 50 ετών, απόφοιτη λυκείου, ιδιωτικός υπάλληλος με χαμηλό (κατά δήλωσή της) εισόδημα. Το τρίτο άτομο της έρευνας (Σ.3) είναι άντρας, ανήκει στην ηλικιακή ομάδα από 40 έως 49 ετών, είναι απόφοιτος ΑΕΙ, δημόσιος υπάλληλος με μεσαίο (κατά δήλωσή του) εισόδημα.

Η δομή του ερωτηματολογίου βάσει του οποίου έγινε η έρευνα περιλαμβάνει 44 ερωτήσεις σε 4 θεματικούς πυλώνες οι οποίοι δομήθηκαν λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία της θεωρητικής προσέγγισης του αυτόνομου μαρξισμού για τα αστικά κοινά. Πιο συγκεκριμένα, οι θεματικές πυλώνες είναι οι εξής:

- 1) Η κοινότητα (community), όπου διερευνήσαμε το αξιακό της πλαίσιο και στις συλλογικές αξίες από τις οποίες εμφορείται, την εμπειρία των μελών σε αντίστοιχες δράσεις, το πλαίσιο οργάνωσης και λήψης αποφάσεων, και τις διαδικασίες συνεργασίας.
- 2) Το κοινό αγαθό, το οποίο αφορά το δικαίωμα των ανθρώπων να συναλλάσσονται

ελεύθερα μεταξύ τους με όποιο τρόπο επιθυμούν ακόμα και αν αυτός δεν εμπίπτει σε αγοραίες, εγγρήματες, θεσμικά τυπικές διαδικασίες αλλά χαρακτηρίζεται από την αρχή του διαμοιρασμού και του δώρου.

3) Οι σχέσεις μεταξύ των μελών της κοινότητας, κοινωνείν (commoning), και οι ρυθμίσεις που αναπτύσσουν (ως συλλογικές αποφάσεις πρόσβασης και διαχείρισης) για να μπορέσουν να επιτύχουν το σκοπό τους. Βασικό στοιχείο είναι η αποδοχή της ανοικτότητας και η άρνηση των περιφράξεων κάθε μορφής στη βάση κανόνων που διαμορφώνονται τοπικά ως αποφάσεις της Συνέλευσης.

4) Το εξωτερικό περιβάλλον, που αφορά την επικοινωνία και δικτύωση με άλλα αντίστοιχα εγχειρήματα, και με την τοπική κοινωνία .

4.2 Η αρχή του εγχειρήματος «Χωρίς μεσάζοντες»

Το εγχείρημα "Χωρίς Μεσάζοντες" είναι ένα κίνημα αυτοοργάνωσης που συνδέει καταναλωτές (κατά βάσει κατοίκους των πόλεων) με παραγωγούς (αγρότες) που έχουν ως στόχο να προμηθεύουν με προϊόντα απ' ευθείας στους καταναλωτές, χωρίς τη μεσολάβηση των εμπόρων. Το κίνημα Χωρίς Μεσάζοντες, όπως το αναφέρει ο Ρακόπουλος (2014) είναι «το σύνολο εκείνων των πρωτοβουλιών που, κυρίως στα αστικά κέντρα, οργανώνουν την άμεση διάθεση αγροτικών προϊόντων στο καταναλωτικό κοινό, απ' ευθείας από τους παραγωγούς». Χαρακτηριστικά, η κοινότητα φέρνει σε επαφή τους παραγωγούς και τους καταναλωτές σε έναν συγκεκριμένο χώρο και στήνει εκεί υπαίθριες αγορές, όπου οι παραγωγοί διαθέτουν στο κοινό μικρές ποσότητες από τα προϊόντα τους ή οργανώνει μαζικές παραγγελίες με τους παραγωγούς να πωλούν σε χονδρική τα προϊόντα τους στους καταναλωτές (Ρακόπουλος, 2014).

Το Ιστορικό

Όλα ξεκίνησαν τον Φεβρουάριο του 2012, με την συνεργασία εθελοντικών ομάδων από διάφορες πόλεις της Ελλάδας όπου ήρθαν σε επαφή με παραγωγούς πατάτας και έκαναν μαζικές παραγγελίες για τα μέλη τους, «δημιουργώντας το κίνημα της πατάτας» (Φωτιάδη, 2016). Με γοργούς ρυθμούς το κίνημα αυτό επεκτάθηκε σε ενώσεις καταναλωτών, συλλόγους και δήμους σε όλη την επικράτεια. Οι ομάδες καταναλωτών οργανώθηκαν, δημιουργώντας διαδικτυακές σελίδες ακόμα και τηλεφωνικά κέντρα σε ορισμένες περιπτώσεις για την συγκέντρωση των παραγγελιών, με αυτόν τον τρόπο ήρθαν σε επαφή με παραγωγούς και συνεταιρισμούς από όλη την

[36]

Ελλάδα. Το κίνημα, πολύ γρήγορα απέκτησε μεγάλη απήχηση τόσο στους καταναλωτές όσο και στους παραγωγούς, που ήθελαν να διαθέσουν άμεσα τα προϊόντα τους, χωρίς μεσάζοντες, στους καταναλωτές. Με αποτέλεσμα να διανέμονται κι άλλα αγροτικά, και όχι μόνο, προϊόντα (χωρίς μεσάζοντες, 2013). Το κίνημα άρχισε να φθίνει με την ψήφιση του Νόμου 4497/2017 με τίτλο «Πλαίσιο Λειτουργίας Υπαίθριων Εμπορικών Δραστηριοτήτων». Το άρθρο 37 περιορίζει τους παραγωγούς να διανείμουν τα προϊόντα τους μόνο στον νομό που ανήκουν και η άδεια λειτουργίας των αγορών χωρίς μεσάζοντες δίνεται από τους κατά τόπους δήμους (Άρθρο 37 Αγορές των Καταναλωτών, 2017). Αλλά ο νόμος αυτός καταργήθηκε με τον νόμο 4849/2021.

Πόλεις που συμμετέχουν

Στο κίνημα των «Χωρίς μεσάζοντες» συμμετέχουν εννέα εθελοντικές ομάδες από ισάριθμες πόλεις. Αυτές είναι: 1) Η Βέροια με την εθελοντική ομάδα 'πολίτες της Βέροιας' και ιδρύθηκε το 2012. 2) Ο Βόλος, με την 'Ανωση - Εθελοντές Βόλου' που, όπως αναφέρεται και παρακάτω, εμφανίστηκαν το 2012 και είναι μια κίνηση ανεξάρτητων και αποφασισμένων πολιτών του Βόλου οι οποίοι έχουν μια πληθώρα από δράσεις. 3) Τα Ιωάννινα, με την ομάδα 'Τρόφιμα "Χωρίς Μεσάζοντες" – Ιωάννινα' η οποία έδρασε από το 2012 έως το 2018. 4) Η Κατερίνη όπου η 'Εθελοντική Ομάδα Δράσης Ν. Πιερίας' (ΕΟΔνΠ) ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 2007, λίγο μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές της Πελοποννήσου, και έχει εκτεταμένο εύρος κοινωνικών και αλληλεγγυών δράσεων. 5) Η Κέρκυρα με την Ομάδα 'Παράκαμψης Μεσαζόντων Κέρκυρας' και το εναλλακτικό πολιτιστικό εργαστήριο που έχει ζωή από το 2009. 6) Η Λαμία 'Κάστρο Αλληλεγγύης - Χωρίς Μεσάζοντες Λαμίας' είναι μέλος του πανελλαδικού δικτύου πρωτοβουλιών «Χωρίς Μεσάζοντες» από το 2013. 7) Η Λάρισα έχει τους 'ενεργοί πολίτες Λάρισας που έχουν υιοθετήσει το σύνθημα «Μαζί μπορούμε αλλιώς». 8) Η Ξάνθη με την 'Κίνηση Ενεργών Πολιτών Ξάνθης'. 9) Τα Τρίκαλα με 'το δίκτυο αλληλεγγύη για όλους - χωρίς μεσάζοντες', πρόκειται για μια ανοιχτή συλλογικότητα που εμπνέεται από το τρίπτυχο Αλληλεγγύη - Αντίσταση - Αυτοοργάνωση (χωρίς μεσάζοντες, 2013).

Η σημασία του Κινήματος

Το κίνητρο που γέννησε το «Κίνημα της Πατάτας» είχε ως στόχο την διασύνδεση και αλληλοϋποστήριξη των παραγωγών και των καταναλωτών, που είχαν

πληγεί από την οικονομική ύφεση και την υπέρκοστολόγηση των έμπορων και τον μεσαζόντων σε βάρος των καταναλωτών και των παραγωγών. Υιοθετώντας τις αρχές της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, στη βάση της άμεσης συναλλαγής, παραγωγών και καταναλωτών επιτεύχθηκε η μείωση των τιμών για τους καταναλωτές και μεγαλύτερο κέρδος για τους παραγωγούς σε σχέση με τις τιμές πώλησης στους χονδρεμπόριο. Πέρα από την πτώση των τιμών, έμμεσα παρατηρήθηκε η συνολική πτώση των τιμών σε πολλά αγαθά που υπερκοστολογούνταν. Καθοριστικό ρόλο, σε αυτό έπαιξε ότι υπήρχε μια δεύτερη αγορά που η τιμές ήταν χαμηλότερες. Από το κίνημα αυτό, εμφανίστηκε η δυνατότητα της αυτοοργάνωσης και της αυτοεξυπηρέτησης των πολιτών για την κάλυψη των βασικών τους αναγκών μέσα στην οικονομική κρίση και την καταπολέμηση της αύξησης τιμών στα βασικά προϊόντα (Χωρίς μεσάζοντες, 2013).

Άτυπα δίκτυα

Στην περίπτωση του κινήματος Χωρίς Μεσάζοντες, εμφανίζονται χαρακτηριστικά του τρίτου τομέα της οικονομίας, στο πλαίσιο της οικονομίας αλληλεγγύης. Στους Χωρίς Μεσάζοντες, οι συναλλαγές γίνονται με τους κανόνες της αγοράς: η πληρωμή είναι με χρήματα και με την χρήση αποδείξεων πώλησης. Ωστόσο τα δίκτυα που τις οργανώνουν οι επιτροπές και οι συνελεύσεις προσδιορίζονται ως άτυπα δίκτυα, καθώς δεν έχουν και δεν θέλουν να έχουν νομική μορφή. Η περίπτωση των άτυπων δικτύων «Χωρίς Μεσάζοντες», είναι ένα σύνολο από ανεπίσημες ομάδες ή κοινότητες προσώπων μη αναγνωρισμένες από το κράτος και την αγορά. Το άτυπο δίκτυο κι η ανεπίσημη οικονομία είναι δύο έννοιες που ταυτίζονται και νοηματικά με το κίνημα Χωρίς Μεσάζοντες. Ενίοτε όμως οι ανεπίσημες οικονομικές και λοιπές δραστηριότητες του κινήματος συστήνουν οικονομικούς μικρόκοσμους από τους οποίους επωφελούνται μεγάλο μέρος του κοινωνικού συνόλου και κυρίως ασθενέστερες οικονομικά ομάδες (Ρακοπουλος, 2014) .

4.3 Η περίπτωση της Άνοση εθελοντές Βόλου

Το κοινό αγαθό

[38]

Σε ένα περιβάλλον που είχε δημιουργηθεί απο την οικονομική κρίση του 2009, αστάθειας και αβεβαιότητας τόσο οικονομικής όσο και εργασιακής δόθηκε το έναυσμα για την δημιουργία αυτής της πρωτοβουλίας, που διανύει σήμερα οκτώ και πλέον χρόνια ζωής, και είναι η Άνωση Εθελοντές Βόλου. Η «Άνωση» αποτελεί στην ουσία της ένα κοινό, μια κοινότητα δηλαδή ενεργών εθελοντικών πολιτών στην πόλη του Βόλου, οι οποίοι φέρνουν σε επαφή αγρότες, μικρούς παραγωγούς και καταναλωτές της πόλης για την διάθεση βασικών προϊόντων χωρίς μεσάζοντες, διαμορφώνοντας έναν θεσμό που προσφέρει στήριξη στην τοπική κοινωνία σε ένα πλαίσιο αλληλεγγύης και αειφορίας (Σ. 1).

Η «Άνωση Εθελοντές Βόλου» είναι μια κίνηση από ανεξάρτητους, αποφασισμένους και ενεργούς πολίτες του Βόλου. Έχουν ως στόχο να φέρουν στην επιφάνεια, εξού και το όνομα Άνωση, όλες εκείνες τις δυνάμεις και ικανότητες που «βουλιάζουν καθημερινά» (Άνωση, 2012). Τα κίνητρα τους είναι η διασφάλιση της αξιοπρέπειας των ανθρώπων και του μέλλοντος των επόμενων γενεών, τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο λόγω της σημαντικής μείωσης των εισοδημάτων, των δυσμενών συνθηκών στην αγορά εργασίας αλλά και σε ολόκληρη την οικονομία, τοπική και εθνική. Αυτοί είναι οι λόγοι που ώθησαν τους συγκεκριμένους πολίτες στο να οργανωθούν και να προσφέρουν εθελοντικά το χρόνο τους και την ενέργειά τους για την ανάπτυξη και λειτουργία του εγχειρήματος (Άνωση, 2012).

Η Άνωση ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2012, στα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, «τότε που είχαν πάρει όλα τα τρόφιμα την ανιούσα και ξεκινώντας με την πατάτα» (Σ.2) αυτό που προσπάθησε να κάνει η Άνωση ήταν να «δώσει λύσεις στα αδύναμα νοικοκυριά» (Σ.1) βοηθώντας τα να διασφαλίσουν ένα μεγάλο μέρος της διατροφής τους (Σ.1). Η ομάδα έως σήμερα πραγματοποιεί ανάλογες δράσεις διανομής ελληνικών προϊόντων από ντόπιους παραγωγούς αλλά και άλλες παράλληλες έχοντας ως γνώμονα «το κοινωνικό συμφέρον της πόλης» (Σ.3). Ενδεικτικά, μέχρι τον Δεκέμβριο του 2019 έχει πραγματοποιήσει 80 διανομές, με την συνολική ποσότητα των προϊόντων να ξεπερνά τους 2.441τόνους και το ύψος των παραγγελιών να αγγίζει τις 65.300 (ιδία επεξεργασία, 2020).

Οι δράσεις της Άνωσης έχουν ως βασική αρχή την αυτοοργάνωση, την στήριξη των πολιτών αλλά και την «κινητοποίηση των παραγωγών για την απευθείας διανομή των προϊόντων τους, στους καταναλωτές προς όφελος όλων» (Σ.3, Άνωση, 2016) . Η άνωση έχει μια πληθώρα δράσεων οι οποίες είναι, η συνεργασία με το κίνημα Χωρίς

Μεσάζοντες, «την ανταποδοτική συγκέντρωση τροφίμων από την συλλογή και την ανακύκλωση χρησιμοποιημένου τηγανέλαιου, πλαστικών καπακιών και αλουμίνιου» (Σ.3). Επίσης συγκεντρώνει φάρμακα για το κοινωνικό φαρμακείο (Σ.2) και πραγματοποιεί δράσεις για την μη εμπορευματοποίηση του νερού. Τέλος, έχει οργανώσει συλλογή ρούχων «τότε που είχε ξεκινήσει το προσφυγικό τα οποία στάλθηκαν στην Κάλυμνο» (Σ.2) Λοιπές δράσεις αφορούν, διανομές (από δωρεές που αφήνουν συνήθως οι παραγωγοί) για τα γηροκομεία, το ορφανοτροφείο και τα σπίτια γαλήνης (Σ.1).

Η πρώτη διανομή χωρίς μεσάζοντες στον Βόλο έγινε στις 10 και 11 Μαρτίου 2012 στο παρκινγκ του Πανθεσσαλικού σταδίου (Σ.3), με τους εθελοντές της Άνωσης να διανέμουν συνολικά 106,430 κιλά πατάτες ανταποκρινόμενοι σε 1683 παραγγελίες (ιδία επεξεργασία). «Ο βασικός σκοπός αυτής της δράσης ήταν και είναι να στηριχτεί η τοπική κοινωνία του Βόλου» (Σ.3), στόχος ο οποίος συμπληρώνονταν και από άλλες δράσεις, που έκανε η ομάδα για να ενισχυθούν «οι ευάλωτες οικογένειες και νοικοκυριά, αλλά και οι παραγωγοί του νομού και ολόκληρης της χώρας» (Σ.3). Αυτό το πετυχαίνει η Άνωση καθώς δίνει την δυνατότητα στους παραγωγούς «να διαθέτουν οι ίδιοι τα προϊόντα τους με δίκαιες όπως λέμε εμείς, τιμές κατευθείαν στους πολίτες του Βόλου» (Σ.3). Αφαιρώντας το κέρδος των μεσαζόντων πετυχαίνουν μειωμένες τιμές για τους καταναλωτές φτάνοντας «έως και 50% σε σχέση με τις τιμές της "ελεύθερης" αγοράς» (Άνωση, 2016), «και η δράση αυτή είχε σαν σκοπό την μόχλευση προς τα μάρκετ να αρχίσουν να ρίχνουν λίγο της τιμές, δηλαδή να κάνουν προσφορές, αλλά το κύριο ήταν να διατεθούν προϊόντα τα οποία να είναι προσιτά στον κόσμο και βέβαια ο παραγωγός να δώσει το προϊόν και να πάρει τα χρήματα του εκείνη την ώρα» (Σ.2).

Όπως όλες οι οργανώσεις έχουν κόστη, έτσι και η Άνωση έχει και αυτή έξοδα, κυρίως εξοπλισμού και λειτουργικά, τα οποία καλύπτονταν μερικώς από τους ίδιους τους εθελοντές και μερικώς « από την συνεισφορά σε αναλογία ποσοστού τζίρου των παραγωγών, για ένα ποσοστό της τάξεως του 1% » (Σ.1). Ένα από τα βασικά έξοδα ήταν διατήρηση «γραφείων» και φυσικού χώρου για την οργάνωση και λειτουργία του εγχειρήματος. Από τον Φεβρουάριο του 2012 η ΕΛΜΕ Μαγνησίας «μας έδωσε στέγη στα γραφεία της που γίνονταν οι συναντήσεις της ομάδας, για οποιαδήποτε δράση θέλαμε να ετοιμάσουμε, ...είχαμε εξοπλισμό τηλέφωνο, υπολογιστή, ίντερνετ, και μεγάλο χώρο για τις συναντήσεις της ομάδας» (Σ.3). Για να ξεκινήσει η ομάδα, όπως

είναι φυσικό, «χρειαστήκαμε κάποιον εξοπλισμό, για να κάνουμε την πρώτη διανομή 10-11 Μαρτίου του 2012 όπου έπρεπε να έχουμε τραπέζια, πάγκους για τα ταμεία, κλπ. Αυτά δεν τα είχαμε. Στην αρχή η ΕΛΜΕ μας δάνεισε από το πολυκλαδικό θρανία και καρέκλες. Από εκεί και πέρα αυτό δεν μπορούσαμε να το συνεχίσουμε και έπρεπε να έχουμε τον δικό μας εξοπλισμό και αυτό το καταφέραμε με την βοήθεια των παράγωγων, σε κάθε διανομή ο παραγωγός διέθετε το 1% του τζίρου του στην ομάδα για τον εξοπλισμό. Μέσα σε 2 με 3 χρόνια η ομάδα κατάφερε να πάρει τον εξοπλισμό όπως καρέκλες, κιόσκια για την βροχή, πάγκους, ομπρέλες, 2 λάπτοπ και αλλά τέτοια»(Σ.3). Ένα μέρος από αυτόν τον εξοπλισμό «κοβόταν ένα τιμολόγιο στον παραγωγό που το 1% αντιστοιχούσε στα προϊόντα και τα παίρναμε. Από εκεί και πέρα όταν δεν χρειαζόμασταν άλλον εξοπλισμό το 1% το παίρναμε κατευθείαν σε τρόφιμα» (Σ.2)

Με την κάλυψη αυτού του βασικού εξοπλισμού «Τα λειτουργικά μας είναι τα χαρτιά για τις παραγγελίες, τόνερ για τον εκτυπωτή» (Σ.2) από εκεί και πέρα το ποσοστό αυτό ανταλλάσσανε σε τρόφιμα και σε προϊόντα και το δίνανε σε δομές (σπίτια γαλήνης, γήροκομία κλπ).

Η κοινότητα

Για να μπορέσει κάποιος πολίτης να συμμετέχει και να γίνει μέλος της ομάδας της Άνωσης χρειάζεται απλά να έρθει σε επικοινωνία με την ομάδα (Σ.3), «είτε τηλεφωνικά, είτε στη φόρμα εθελοντή που υπάρχει μέσα στο σάιτ, είτε κάνοντας μια επίσκεψη στον χώρο που βρίσκεται και συζητά η Άνωση για να γνωριστούμε» (Σ.1). Η βασικότερη προϋπόθεση που θα πρέπει να έχει ο υποψήφιος εθελοντής είναι «η αγάπη για αυτό που πάει να κάνει, να έχει όρεξη στο να βοηθήσει (Σ.2)... να θέλει να προσφέρει και να μπορεί να αφιερώσει το χρόνο που χρειάζεται (Σ.3).. ... Σε κάθε περίπτωση ο κάθε εθελοντής πρέπει να ξέρει ότι αυτή η δράση είναι εθελοντική και ότι δεν έχει να αποκομίσει κάποιο όφελος από αυτό » (Σ.2, Σ.3).

Η Άνωση δεν έχει κάποιο έγγραφο καταστατικού. Αυτό είναι μια συνειδητή συλλογική απόφαση. Όπως αναφέρει ο Σ.3 « είχαμε αποφασίσει να μην γίνει η ομάδα νομικό πρόσωπο και να λειτουργεί εθελοντικά». Όλα στην ομάδα ήταν προφορικά και ξεκάθαρα προς όλους με τις αρχές και τους κανόνες που να ρυθμίζουν τη λειτουργία και τις δράσεις της Άνωσης και «οι κανόνες ήταν: πρώτον ότι δεν διαχωρίζουμε τους ανθρώπους, δεύτερον ότι είμαστε καθαρά εθελοντές, και τρίτον ότι δεν κερδίζουμε

[41]

τίποτα σε ότι αφορά τα χρήματα» (Σ.1).

Τα σταθερά μέλη της Άνωσης, δηλαδή αυτά που συμμετέχουν σε κάθε δράση «είναι γύρω στα 8 άτομα όπου τα 4 άτομα είναι στην συντονιστική ομάδα» (Σ.1). Παράλληλα ο μέσος αριθμός των ατόμων που δραστηριοποιούνται στην ομάδα, οι εθελοντές δηλαδή, είναι περισσότεροι. «Από το 2012 συμμετείχαν αρκετά άτομα 20-25 αλλά μέσα στα 8 χρόνια γίναμε λιγότεροι 10-20 άτομα» (Σ.3) και από αυτούς, «το 30% ήταν περιστασιακοί, όπου ο καθένας έχει συγκεκριμένο έργο και ρόλο στις δράσεις» (Σ.1). Αξίζει να σημειωθεί ότι «το 50% των εθελοντών είχαν εμπλοκή και σε παραπλήσιες εθελοντικές δράσεις εκτός Άνωσης» (Σ.1). Αυτό συνέβαινε «κυρίως λόγω δουλειάς, έρχονταν περιστασιακά, αλλά υπήρχαν και αυτοί που έρχονταν μια φορά, δεν τους άρεσε και φεύγανε» (Σ.2).

Στις δράσεις της ομάδας υπήρχε ένας βασικός πυρήνας ανθρώπων που «έπρεπε να οργανώσει τους παραγωγούς, να δοκιμάσει τα προϊόντα να κάνει τους ελέγχους ποιότητας, να συζητήσουμε με τους παραγωγούς να βρούμε μια δίκαια τιμή, στην έναρξη των παραγγελιών να περαστούν όλα τα προϊόντα, να ετοιμαστούν αφίσες, να το κάνουμε γνωστό στον κόσμο μέσα από ράδιο, εφημερίδες, τηλεόραση, μέχρι την μέρα της διανομής ...5-8 άτομα που ήταν πάντα εδώ για να γίνουν όλες αυτές οι δουλειές» (Σ.3).

Οι πρώτοι εθελοντές της Άνωσης στις αρχές χρειάστηκε να κάνουν μερικές δράσεις για να έρθουν νέοι εθελοντές, αυτές οι δράσεις ήταν «με φυλλάδια και άλλα μέσα, και σταδιακά άρχισε να μαθεύεται και να έρχονται όλο και περισσότεροι εθελοντές» (Σ.2).

Όλα τα μέλη έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις, «το μόνο που διαχωρίζει τη συντονιστική από τα μέλη είναι οι ευθύνες που έχει η συντονιστική. Η συντονιστική έφερε τις ευθύνες της ομάδας και απολογούνταν στον κόσμο για κάποιο θέμα ή διόρθωνε κάποιο θέμα. Άλλες ευθύνες έχει ο εθελοντής που θα έρθει να προσφέρει. Πέρα από αυτό όλα τα μέλη είχαν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις στην ομάδα και στην συνέλευση όπου παίρνονταν οι αποφάσεις» (Σ.1).

Η συνέλευση γίνονταν συνήθως κάθε εβδομάδα στον χώρο που στεγαζόνταν τα γραφεία την Άνωσης. Το κάλεσμα για την συνέλευση γίνονταν μέσα από την σελίδα της ομάδας καθώς και στα κοινωνικά δίκτυα της ομάδας και μέσα από μαζικά emails. «Η πρόσκληση γίνονταν από την συντονιστική και ήταν ανοιχτή σε όλα τα μέλη και η

παρουσία των εθελοντών ήταν στην ευχέρεια του κάθε εθελοντή στο εάν θα συμμετέχει στην συνέλευση της ομάδας» (Σ.1). Εκεί τα θέματα παρουσιάζονταν «και όπως είναι φυσικό δεν μπορούν να συζητηθούν και να λυθούν όλα τα θέματα που έχει η ομάδα σε μία συνέλευση, οπότε τα βάζανε με προτεραιότητα, πρώτα αυτά που χρήςαν ανάγκης και μετά ακολουθούσαν τα υπόλοιπα θέματα προς συζήτηση» (Σ.1, Σ.3). Όπως αναφέραμε και παραπάνω όλα τα μέλη είχαν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις, «με τον ίδιο τρόπο και στις συζητήσεις, και εκεί οι αποφάσεις παίρνονταν κατά πλειοψηφία όπου εκεί όλοι είχαν το δικαίωμα ψήφου» (Σ.1), σε σπάνιες περιπτώσεις «ήταν η ψηφοφορία αλλά πάντα συζητάγαμε τα υπέρ και τα κατά και μετά παίρνονταν οι αποφάσεις και όποια αντίρρηση και εάν υπήρχε λύνονταν μέσω του διαλόγου» (Σ.2, Σ.3).

Αν κάποιο μέλος παραβεί τους κανόνες που υπάρχουν στην Άνωση «υπήρχε μία προειδοποίηση, και την δεύτερη φορά η απομάκρυνση του από την ομάδα» (Σ.1) Όπως λέει και ο (Σ.3) «απλά δεν έχει λόγο να είναι εδώ». Με τον ίδιο τρόπο επιλύονται τυχόν διαφορές, διαφωνίες που υπάρχουν μεταξύ των μελών δηλαδή «με τον διάλογο» (Σ.3).

Όσων αφορά για την κατανομή εργασιών ο κάθε ένας είχε έναν ρόλο, αλλά η κατανομή των εργασιών στην ομάδα «γινόταν τυχαία όποιος ήθελε πήγαινε και βοηθούσε» (Σ.3) αλλά «επειδή όταν κάποιος ασχολείται με ένα πράγμα το μαθαίνει και εξοικιώνεται με το αντικείμενο, με αυτή την λογική, συνήθως πήγαιναν άτομα σε δουλειές της ομάδας που ήξεραν και είχαν ξανακάνει, όχι ότι δεν μπορούσε κάποιος που δεν την είχε ξανά κάνει αυτή την δουλειά να μην πάει, αλλά έπρεπε να πάει κάποιος δίπλα που ξέρει για να μην ξεκίναμε από το μηδέν» (Σ.3).

Καταναλωτής

Βασική προϋπόθεση για να λάβει κάποιος μέρος στην διανομή θα πρέπει να παραγγείλει ηλεκτρονικά ή τηλεφωνικά τα προϊόντα και τις ποσότητες από τα προϊόντα που θέλει. Ο καταναλωτής ενημερώνεται με τον ίδιο τρόπο με τους εθελοντές, «μέσα από το σάιτ και στα κοινωνικά δίκτυα, αλλά από εκεί και πέρα το ραδιόφωνο, οι εφημερίδες και από τα τοπικά κανάλια συντελούνε στην ενημέρωση των καταναλωτών» (Σ.2). Η ανακοίνωση συνήθως ανέφερε «...ότι από τάδε του μήνα ξεκινάνε οι νέες παραγγελίες και διαθέτουμε αυτά και αυτά τα προϊόντα σε αυτές της τιμές» (Σ.1). Στην συνέχεια ο καταναλωτής συμπλήρωνε την φόρμα παραγγελίας που

υπάρχει μέσα στο σάιτ της ομάδας, επίσης μπορούσαν οι παραγγελίες να γίνουν τηλεφωνικά «όπου τότε ο εθελοντής συμπλήρωνε αυτή την φόρμα για τον καταναλωτή» (Σ.3). Στην περίπτωση, που ο καταναλωτής δεν προσέλθει ενώ έχει κάνει την παραγγελία ή στην περίπτωση που κάποιος καταναλωτής δεν έχει κάνει καθόλου παραγγελία «τότε ορίζεται μία συγκεκριμένη ώρα στην οποία μπορεί να πάει και να προμηθευτεί ό,τι ποσότητες υπάρχουν» (Σ.2).

Την ημέρα της διανομής, οι παραγγελίες εκτελούνται με αντίστροφη αλφαβητική σειρά (Άνωση, 2019). Όταν ο κόσμος φτάνει στο παρκινγκ του Πανθεσσαλικού σταδίου παίρνει ένα κουπόνι και με αλφαβητική σειρά βρίσκεται η παραγγελία του κάθε ατόμου (που είναι εκτυπωμένη) και από εκεί πηγαίνει στο ταμείο του παραγωγού, ο οποίος βλέπει τη έχει παραγγείλει και πληρώνει. Αφού εξοφλησει την παραγγελία του ο καταναλωτής πηγαίνει με το αυτοκίνητο του στο φορτηγό του παραγωγού και προμηθεύεται την παραγγελία του με την βοήθεια των εθελοντών. Με τον μέσο χρόνο για την διαδικασία αυτή να υπολογίζεται στα 10 λεπτά (Αντιδραστήριο, 2016). Οι κανόνες για τους καταναλωτές ήταν περισσότερο εμφανής στις διανομές που έκανε η ομάδα. Ένας βασικός κανόνες είναι η «προτεραιότητα με αλφαβητική σειρά» (Σ.1) από εκεί και πέρα «οποίο πρόβλημα πρόκυπτε κατά την διάρκεια της διανομής προσπαθούσαν να τα λύσουν εκεί επιτόπου αποφεύγοντας τις τυχόν παρεξηγήσεις, η ομάδα δεν είχε black list για τους καταναλωτές» (Σ.1).

Οι μεγάλη μερίδα των καταναλωτών που πήγαιναν στις διανομές της άνωσης «ήταν κατά 80% από τον Βόλο και το υπόλοιπο 20% από της γύρω περιοχές» (Σ.1). Με τις παραγγελίες να φτάνουν «από τις 1800 έως και τις 2400 ως μοναδικές παραγγελίες (ένα άτομο μία παραγγελία), και κατά μεσο όρο, οι παραγγελίες ήταν 600 με 700» (Σ.1, Σ.2).

Παραγωγοί

Οι παραγωγοί στην κάθε δράση ήταν κατά μέσο «5 με 6 παραγωγοί με διαφορετικό προϊόν» (Σ.2). Ο μέσος αριθμός των συμμετεχόντων παραγωγών στις δράσεις ήταν «το λιγότερο 10 και η πλειοψηφία αυτών είναι 70% εκτός Μαγνησίας και το 30% εντός, με τους πιο μακρινούς που να έχουν έρθει να είναι από τις Σέρρες και την Κρήτη» (Σ.1).

Οι προϋποθέσεις για να μπορέσει κάποιος παραγωγός να συμμετέχει στο εγχείρημα: «θα έπρεπε να συμπληρώσει μία φόρμα που υπήρχε στο σαιτ της ομάδας,

αναφέροντας τα βασικά στοιχεία όπως, όνομα επίθετο, τηλέφωνο, την περιοχή που είναι, τι παράγει και σε τι ποσότητες το παράγει» (Σ.1). Επίσης απαραίτητο ήταν «να μας δώσει την δήλωση καλλιέργειας που φαίνεται το χωράφι του, τα δέντρα του κλπ» (Σ.3). Έπειτα η ομάδα ερχόταν σε επικοινωνία μαζί του, και του ζητούσαν ένα δείγμα από τα προϊόντα που μπορούσε να διαθέσει, είτε φαγώσιμα είτε μη φαγώσιμα. Η απόφαση λαμβάνονταν ομαδικά «με απλές διαδικασίες και με την φιλοσοφία του αν, θα το αγοράζανε για το σπίτι τους, στην τιμή που θα ζητούσε ο παραγωγός» (Σ.1). Επίσης το «σημαντικό ήταν να γνωρίσουμε τον παραγωγό» (Σ.2). Αυτό το θεωρούσαν σημαντικό διότι έχτιζαν σχέση εμπιστοσύνης με τον παραγωγό και ξέρανε την υποχρέωση του που «είναι αυτό που δοκιμάσαμε και μέναμε ευχαριστημένοι στην ομάδα να φέρει το ίδιο προϊόν και να τηρήσει αυτά που συμφωνήσαμε και να κόβει αποδείξεις» (Σ.3).

Με τον τρόπο αυτόν η Άνωση διασφάλιζε ότι τα προϊόντα που διένεμε ήταν ποιοτικά, έχοντας ως αρχή την σχέση ποιότητας/τιμής με την «όσο τον δυνατόν υψηλότερη ποιότητα στην όσο δυνατόν χαμηλότερη τιμή σε σχέση με τα μάρκετ» (Σ.2). Την διασφάλιση στην ποιότητα την επιτύγχαναν με αναλύσεις σε χημεία παίρνοντας δείγματα από τα προϊόντα που θα διανέμονταν πριν την διανομή «και γνωρίζανε οι παραγωγοί ότι κάποια στιγμή θα πάει κάποιος από την συντονιστική με έναν εθελοντή και θα ζητούσαν ένα τυχαίο δείγμα ή συσκευασία» (Σ.1). Πέραν από τα φρέσκα προϊόντα που ο έλεγχος γινόταν «με γυμνό μάτι» (Σ.1), μεγαλύτερη προσοχή έδιναν σε ότι είχε να κάνει σε υγρό ή είχε υποστεί κατεργασία εκεί γίνονταν έλεγχος του προϊόντος «για το αν καλύπτει τις προδιαγραφές ποιότητας που ήθελε η ομάδα και το να είναι ασφαλή για τον καταναλωτή» (Σ.1). Για αυτόν τον λόγο οι εθελοντές έκαναν ανάλυση του δείγματος που έστελνε ο παραγωγός την πρώτη φορά και τότε έπαιρναν τις αναλύσεις μαζί τους την ημέρα της διανομής και ήξεραν ότι ήταν το προϊόν που τους είχε δειγματίσει την πρώτη φορά και ότι στην διανομή δεν ήταν κάτι διαφορετικό. Βέβαια «εκείνη την στιγμή δεν μπορούσαμε να κάνουμε πολλά και δεν προλαβαίναμε να έχουμε τις απαντήσεις από τις αναλύσεις των δειγμάτων που έπαιρναν στις διανομές αλλά μπορούσαν να σιγουρέψουν τον κόσμο ότι αν το προϊόν ήταν κατώτερης ποιότητας δεν θα ξανάπαιρνε το ίδιο πράγμα και ο παραγωγός θα απομακρύνονταν» (Σ.1).

Το να παραβεί τους κανόνες ένας παραγωγός ήταν σπάνιο γιατί «συνήθως αν μέναμε ευχαριστημένοι από έναν παραγωγό τον ξαναφέρνανε και είχαμε μια σχέση

εμπιστοσύνης» αλλά παράλληλα «δίνουμε όμως ευκαιρίες και σε νέους παραγωγούς. Αλλά αν δεν είναι κάποιος παράγωγος τίμιος και σωστός και σκεφτόταν να κάνει την αρπαχτή ή να σπρώξει την παραγωγή που του έμεινε δεν τον ξαναφέρναμε» (Σ.3). Το ίδιο συνέβαινε αν ένας παραγωγός παραβεί τους κανόνες «όπως το να δώσει εμπόρευμα σε κάποιον που δεν έχει παραγγείλει» (Σ.2).

Όλοι οι παραγωγοί είχαν «τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις χωρίς να υπάρχει κάποια διαφοροποίηση, οι κανόνες ήταν κάθετοι και ξεκάθαροι για όλους, πρώτον, δεν συζητιόταν το ενδεχόμενο κάτι χωρίς απόδειξη ακόμα και σε κάποιους παραγωγούς που ήταν σε ένα ειδικό καθεστώς αλλά και πάλι στην διανομή κόβανε αποδείξεις σε μπλοκάκι. Δεύτερον, ήταν η φερεγγυότητα του παραγωγού για την ποιότητα του προϊόντος, όπως προαναφέραμε. Τρίτον, στους παραγωγούς που είχαν μεγάλες παραγγελίες τους ζητούσαν να δώσουν το 1% από τα κέρδη τους στην Άνωση για την κάλυψη ενός μέρους από τα λειτουργικά έξοδα της ομάδας» (Σ.1, Σ.2, Σ.3).

Εξωτερικό περιβάλλον

Στο εξωτερικό περιβάλλον οι πρωτοβουλίες δεν είχαν «καμία και ποτέ» (Σ.1) σχέση με τους τοπικούς θεσμούς (αυτοδιοίκηση, φορείς και ΜΚΟ). Όπως αναφέρει ο (Σ.2) «δεν έχουμε συνεργαστεί ποτέ με κάποιον απ' αυτούς και ούτε έχουμε έρθει ποτέ σε αντιπαράθεση μαζί τους». Ο (Σ.1) αναφέρει ότι «δεν μας ενόχλησε ποτέ κανένας και πάλι θεωρώ ότι δεν είναι τυχαίο, είχαμε κρατήσει τέτοια γραμμή και ηθική που δεν δώσαμε ποτέ αφορμή σε κανέναν να πει ότι κάνουμε το οτιδήποτε». Αυτή την διαφάνεια και την καθαρότητα στο ότι είναι εθελοντές και μόνο, μακριά από τα πολιτικά, ήταν κάτι που οι πολίτες του Βόλου το αναγνώρισαν και τους έδωσε μεγαλύτερη αξία.

Η σχέση που είχε η ομάδα με την τεχνολογία και κυρίως το σάιτ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι σημαντική. «Το σάιτ ήταν η καρδιά της Άνωσης» (Σ.1) γιατί μέσα από το σάιτ γινόταν η παραγγελίες, η δήλωση των εθελοντών, η επικοινωνία τόσο της ομάδας με τους υποψήφιους εθελοντές και καταναλωτές, όσο και με τους παραγωγούς. Όλα γινόταν μέσα από την σελίδα της Άνωσης, «τόσο οι ανακοινώσεις όσο οι παραγγελίες» (Σ.2), καθώς και μεταξύ τους επαφές για τον συντονισμό γίνονταν «από το κεντρικό email, που στέλναμε μαζικά email στα μέλη-εθελοντές για το πότε γίνονταν η συνέλευση της ομάδας» (Σ.1). Παράλληλα στέλναμε μαζικά email-

[46]

ενημερώσεις στον κόσμο που είχαμε εγγεγραμμένο στην βάση δεδομένων, «για το πότε θα ξεκινήσουν νέες παραγγελίες ή ότι αναβάλλεται κάτι και γενικά ενημερώναμε για τις δράσεις μας» (Σ.1).

Η Άνωση είναι σε επαφή και επικοινωνία με άλλες αντίστοιχες ομάδες. Η επικοινωνία αφορά ζητήματα πληροφόρησης και καλύτερης λειτουργίας του εγχειρήματος. Για παράδειγμα « για τους παραγωγούς αν είναι καλός ο ένας ή ποιους είχατε φέρει και γενικά υπήρχε ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών» (Σ.2). Παράλληλα υπήρχε μια προσπάθεια το 2012, «που ήταν και πιο πολλές οι ομάδες, είχαμε δημιουργήσει άτυπα ένα πανελλαδικό δίκτυο όπου συμμετείχαν πολλές ομάδες από όλη την Ελλάδα, και κάναμε 6 πανελλαδικές συναντήσεις με τελευταία στην Κατερίνη. Υπήρχε στενή συνεργασία, αλλά και εμείς στον Βόλο συναντιόμασταν και με άλλες τοπικές ομάδες» (Σ.3). Η Άνωση είχε έρθει σε επικοινωνία με την ομάδα που είναι στην Κατερίνη «όπου και ήταν οι πρώτοι που ξεκίνησαν και φανήκαν δημόσια ότι είχαν ξεκινήσει να κάνουν δράσεις χωρίς μεσάζοντες» (Σ.1). Στα πρώτα χρόνια που ξεκίνησαν τα αυτοοργανωμένα κινήματα σε πόλεις της χώρας «έγινε ένα κάλεσμα όποιοι θέλουν να συμμετέχουν και από τις υπόλοιπες πόλεις, ώστε να γίνει με κάποιον τρόπο ένα κοινό πράγμα που θα μπορούσε να πετύχει (π.χ. καλύτερες τιμές)» (Σ.1). Έγινε αυτή η προσπάθεια να μαζευτούν όλες οι ομάδες «σε ένα σύστημα με ένα σάιτ πανελλαδικής εμβέλειας το οποίο το λένε www.syn-kinesis.gr και είχε ευρεία αποδοχή. Ο τρόπος λειτουργίας ήταν απλός. Η κάθε ομάδα είχε δυο λογαριασμούς και υπήρχαν δύο άτομα από όλες της ομάδες Λάρισα, Βόλο κλπ. Δεν μπορούσαν να είναι εκεί όλοι η ομάδα, και για αυτό στέλνανε αντιπροσώπους για να συζητήσουν ότι αφορούσε γενικά όλους. Δυστυχώς απέτυχε αυτή η ομαδοποίηση των ομάδων, δεν πήγε όπως θα έπρεπε, γιατί η κάθε ομάδα είχε διαφορετικούς στόχους» (Σ.1). Στόχοι οι οποίοι «παρέκλιναν από τις αρχές του εθελοντισμού, όπως την εξυπηρέτηση πολιτικών και κομματικών συμφερόντων ακόμα και την εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων. Κάτι που στην ομάδα της Άνωσης, ήταν ξεκάθαρο και δεν άφηναν μέσα στην ομάδα κανέναν να εξυπηρετεί τρίτους πέρα από τους πολίτες / καταναλωτές» (Σ.1). Για αυτό οι τοπικοί θεσμοί και αρχές δεν ενεπλάκησαν με τις δράσεις της Άνωσης. Είχανε κρατήσει τέτοια ηθική γραμμή που δεν άφηναν «σε κανέναν να πει ότι κάνουν πράγματα προς ατομικό όφελος των εθελοντών ή προς όφελος τρίτων» (Σ.3).

Παράλληλα η Άνωση κάνει και άλλες δράσεις πέρα από την διανομή τροφίμων, όπως αναφέρεται «κάθε φορά που γίνεται δράση της Άνωσης συγκεντρώνονται

[47]

καπάκια, αλουμίνιο καθώς και χρησιμοποιημένο τηγανέλαιο τα οποία δίνονται και συγκεντρώνονται τρόφιμα για οικογένειες που έχουν ανάγκη» (Σ.2). Το καλοκαίρι του 2016 «ανταποδοτικά είχαμε 800 κιλά τρόφιμα τα οποία δόθηκαν σε αντίστοιχες οικογένειες» (Αντιδραστήριο, 2016). Τα τρόφιμα συγκεντρώνονται για να δοθούνε στο ορφανοτροφείο Βόλου, το γηροκομείο Βόλου, τη μονάδα Αλτσχάιμερ Βόλου και τους ιερούς ναούς. Τέλος, συγκεντρώνονται και φάρμακα τα οποία διατίθεται στο κοινωνικό φαρμακείο.

Το μέλλον

Το μέλλον της Άνωσης είναι δύσκολα προσδιορίσιμο. Στην παρούσα χρονική στιγμή η ομάδα είναι σε αδράνεια λόγω της covid19 από τον Δεκέμβριο του 2019 όπου κι ήταν η τελευταία διανομή, «ο κορονοϊός μας έβαλε σε αδράνεια μέχρι σήμερα» (Σ.3). «Ο λόγος είναι οι περιορισμοί για τις συναθροίσεις. Δεν μπορείς να κάνεις μια διανομή με 1000 άτομα και να τηρούνε όλα τα μέτρα ασφάλειας (κατά της covid) και να τους ελέγξεις» (Σ.2).

Αυτό είναι το κύριο πρόβλημα της ομάδας, το οποίο δημιουργεί την ανησυχία για το μέλλον της ομάδας που «αν συνεχιστούν για πολύ αυτοί οι περιορισμοί δεν ξέρουμε πόσοι θα μείνουν από την Άνωση. Η Άνωση σαν οργάνωση θα παραμείνει αλλά δεν γνωρίζομαι πόσοι από τους εθελοντές θα παραμείνουν» (Σ.1).

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Άνωση είναι «ο χώρος και όταν λέω χώρος εννοώ το που μπορεί να γίνει η διανομή. Μέχρι τώρα κάναμε την διανομή στο πάρκινγκ του Πανθεσσαλικού σταδίου, δεν ήταν τυχαίο, κάνοντας εκεί την διανομή δεν χρειάζονταν να πάρουνε άδεια από κάποιον ιδιώτη ή από τον δήμο» (Σ.1). Τον τελευταίο καιρό ο «δήμος έχει ξεκινήσει διαδικασία να πάρει το Πανθεσσαλικό στην διεύθυνσή του, παίρνοντας το Πανθεσσαλικό ο δήμος έστω και τυπικά θα πρέπει να ζητάμε άδεια για να χρησιμοποιούμε το πάρκινγκ. Αυτά είναι τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει η ομάδα αυτή την στιγμή που συζητάμε» (Σ.2).

Στις εθελοντικές δράσεις τα προβλήματα είναι ένα συχνό φαινόμενο, αλλά στην περίπτωση της Άνωσης δεν ισχύει, όπως αναφέρει ο Δημήτρης Τσιλογιάννης, στην συνέντευξή του στο αντιδραστήριο (2016), «η κοινωνία ολόκληρη, στο σύνολο της, έχει αποδεχτεί αυτή την προσπάθεια που κάνουμε εδώ και τόσο καιρό και την έχει στήριξει και δεν έχουμε αντιμετωπίσει μέχρι τώρα κανένα πρόβλημα και συνεχίζουμε».

Τέλος, ολοκληρώνοντας την ανάλυση, μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι από την έρευνα δεν διαπιστώθηκε τουλάχιστον στην παρούσα φάση η ύπαρξη εξωτερικών θεσμών επιτήρησης και επιβολής κυρώσεων, καθώς η άνωση επιδιώκει την διατήρηση της αυτονομίας της και της αυτόοργάνωσης επενδύοντας την προσωπική επαφή και επίλυση των ζητημάτων που προκύπτουν μέσα από τον διάλογο.

4.4 Συμπεράσματα

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάστηκαν και αναλύθηκαν οι συνθήκες, το πλαίσιο και ο τρόπος οργάνωσης της Άνωσης Εθελοντές Βόλου ως κοινό, που αφορά μια αυτόνομη ομάδα πολιτών/ εθελοντών από τον Βόλο που αυτο-οργανώνεται και αυτο-διοικείται προκειμένου να αυτο-διαχειριστεί με αποτελεσματικό και βιώσιμο τρόπο.

Σε μια προσπάθεια να συνοψίσουμε τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την παραπάνω ανάλυση, μπορούμε να πούμε ότι το εγχείρημα της Άνωσης Εθελοντές Βόλου εκφράζει σε μεγάλο βαθμό τις αρχές του αυτόνομου μαρξισμού για την διαμόρφωση αποτελεσματικών κοινών διακυβέρνησης.

Το κοινό αξιακό πλαίσιο, οι κοινές νόρμες και κοινές κοινωνικές αξίες (εθελοντική προσφορά, κοινωνική ισότητα, κλπ) της ομάδας, βασίζονται σε ένα ήθος συνεργασίας όπου απορρίπτει τις τυπικές μορφές οργάνωσης (αγορά – κράτος). Οι αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες για την λήψη αποφάσεων, η έλλειψη μιας ευδιάκριτης ηγεσίας, και ο αυτό-έλεγχος της ομάδας συνθέτουν ένα πλέγμα αυτονομίας και αυτο-οργάνωσης.

Στο εσωτερικό της ομάδας, η αλληλεπίδραση και η εμπιστοσύνη των μελών μεταξύ τους είναι κομβικής σημασίας για την συνοχή της ομάδας. Όπως επίσης, και η ομοιογένεια σε ιδεολογικό επίπεδο, κυρίως υπέρ του εθελοντισμού και της προσφοράς. Το παράδοξο είναι ότι τα περισσότερα μέλη δεν είχαν προηγούμενες αντίστοιχες εμπειρίες και η ετερογένεια κυρίως των δεξιοτήτων και ενδιαφερόντων ήταν κατά που βοήθησε την Άνωση να αναπτυχθεί.

Τα κοινά αγαθά στην περίπτωση της Άνωσης είναι πολλαπλά, δηλαδή δεν περιορίζονται μόνο στις διανομές αλλά κανουν και άλλες δράσεις με κοινωνικό και οικολογικό πρόσημο (όπως η ανακύκλωση και η δωρεά τρόφιμων). Οι δράσεις της Άνωσης δεν εντάσσονται σε κανένα είδος εμπορευματικής σχέσης με χρηματική αξία, αλλά εντάσσονται σε ένα πλαίσιο με υψηλή χρηστική αξία. Μία αρχή που χαρακτηρίζει την Άνωση είναι η αρχή του διαμοιρασμού από την χρήση του πόρου-ομάδας προς το

σύνολο των πολιτών. Επίσης η ομάδα είναι ανοιχτοί σε όλους και δεν περιορίζει την πρόσβαση σε κανέναν πολίτη που θέλει να γίνει εθελοντής και να προσφέρει, αλλά ούτε και στον πολίτη/ καταναλωτή που θέλει να επωφεληθεί απο τις δράσεις της ομάδας. Όπου είναι δυνατό, η ομάδα αναπτύσσει και διατοπικές σχέσεις με άλλες ομάδες.

Οι θεσμικές ρυθμίσεις και οι κανόνες παίρνονται ως συλλογικές αποφάσεις με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες (ψηφοφορία). Ο κανονισμός της ομάδας είναι προφορικός και άτυπος και δεν υπάρχει κάποιο έγγραφο-καταστατικό με τους κανόνες. Σε γενικές γραμμές, οι κανόνες είναι απλοί και εύκολα κατανοητοί, επίσης είναι εύκολοι στην επιβολή τους συνήθως αυτό-επιβαλλόνται και σε ειδικές περιπτώσεις υπάρχουν κυρώσεις κατά περίπτωση και κλιμακώμενες. Χαρακτηριστικό είναι, η κοινωνική λογοδοσία τόσο της συντονιστικής ομάδας στους καταναλωτές (κυρίως στις διανομές), όσο και των εθελοντών στην συντονιστική και το αντίστροφο όπου γίνεται μέσω της Συνέλευσης.

Στο εξωτερικό περιβάλλον το χαμηλό κόστος χρήσης των νέων τεχνολογιών ΤΠΕ είναι κομβικής σημασίας για τη συστηματική ενημέρωση και δικτύωση που βοηθάει στην επικοινωνιακή εξωστρέφεια με την κοινωνία και επαφή με άλλα αντίστοιχα εγχειρήματα τόσο τοπικά όσο και διατοπικά.

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν να μελετήσει την δομή και οργάνωση ενός αστικού κοινού αλληλέγγυας οικονομίας, για να κατανοήσει το πλαίσιο, τις διαδικασίες, τους μηχανισμούς και τα προβλήματα που αυτά αντιμετωπίζουν. Σε αυτό το πλαίσιο η εργασία εξέτασε την Άνοση - Εθελοντές Βόλου. Εν περιλήψει θα παρατεθούν τα βασικά σημεία της μελέτης καθώς και τα συμπεράσματα που απορρέουν από αυτήν.

Η ανάπτυξη μιας αρκετά εκτεταμένης βιβλιογραφίας γύρω από τα κοινά και τους φυσικούς πόρους είναι η βάση στην οποία, οι μελετητές έχουν αρχίσει να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στα καθεστάτα συλλογικής διαχείρισης των αγαθών που οργανώνονται και αναπτύσσονται στο σύνθετο περιβάλλον των πόλεων. Μέσα από αυτό το πλαίσιο τα κοινά έρχονται ξανά στο προσκήνιο, υπό ένα νέο πρίσμα αυτού των αστικών κοινών φιλοδοξώντας να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε, ενεργούμε και υπάρχουμε μέσα στο σύγχρονο αστικό οικοσύστημα.

Μία πτυχή των αστικών κοινών είναι το κομμάτι της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας που αφορά δραστηριότητες που γίνονται από οργανώσεις και κοινότητες αλληλοβοήθειας, οι οποίες δίνουν έμφαση στις υπηρεσίες προς τα μέλη (και όχι στο κέρδος), στην αυτόνομη διοίκηση, και στον δημοκρατικό τρόπο που παίρνονται οι αποφάσεις. οι δράσεις αυτές αναφέρεται σε ένα μεγάλο φάσμα εγχειρημάτων εναλλακτικής οικονομίας πέραν του καπιταλισμού, θεμελιώνοντας κοινότητες, δίκτυα συνεργασίας και σχέσεις αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης. Παράλληλα, έχουν σαν μέσο την δημοκρατική λειτουργία με βάση την συμμετοχή και διπλό στόχο: (α) οικονομικό, προσπαθώντας να δημιουργήσουν οικονομικές σχέσεις με γνώμονα την αμοιβαιότητα, και (β) πολιτικό, επιχειρώντας να συντηρήσουν και να φτιάξουν αυτόνομους δημόσιους χώρους.

Στην Ελλάδα η έννοια των κοινών και του τρίτου τομέα της οικονομίας είναι σε πρώιμο στάδιο. Τα κινήματα αλληλεγγύης έκαναν την εμφάνιση τους στις αρχές της δεκαετίας του 2010 με την άνοδο της οικονομικής κρίσης. Ένα από τα πρώτα κινήματα ήταν αυτό των Χωρίς Μεσάζοντες που το 2012 οργάνωσαν το πρώτο κίνημα, το «κίνημα της πατάτας». Έκτοτε εμφανίστηκε μία πληθώρα άτυπων οργανώσεων που έκαναν δράσεις αλληλεγγύης σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, έχοντας ως βασικό πρόσταγμα την αλληλεγγύη, τον εθελοντισμό και την κοινωνική προσφορά.

Στην πόλη του Βόλου το κίνημα οργανώθηκε υπο την επωνυμία Άνωση – Εθελοντές Βόλου. Η Άνωση αποτελεί μια κοινότητα εθελοντικών οι οποίοι φέρνουν σε επαφή παραγωγούς και καταναλωτές για την διάθεση βασικών προϊόντων χωρίς μεσάζοντες, διαμορφώνοντας έναν θεσμό που προσφέρει στήριξη στην τοπική κοινωνία σε ένα πλαίσιο αλληλεγγύης και κοινωνικής προσφοράς. Η δράση αριθμεί οχτώ χρόνια ζωής, με 80 διανομές τροφίμων, συλλογή φαρμάκων για το κοινωνικό φαρμακείο, καθώς και προσφορά τροφίμων σε κοινωνικά ευπαθής ομάδες της πόλης. Από τους πρώτους μήνες του 2020 η ομάδα βρίσκεται σε αναστολή λόγω περιορισμών που συνδέονται με την παγκόσμια υγειονομική κρίση (COVID-19) και τους περιορισμούς που επιβάλλονται για τον περιορισμό της.

Σε μια προσπάθεια να συνοψίσουμε τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση, μπορούμε να πούμε ότι το εγχείρημα της Άνωσης Εθελοντές Βόλου εκφράζει σε μεγάλο βαθμό τις αρχές του αυτόνομου μαρξισμού για την διαμόρφωση αποτελεσματικών κοινών διακυβέρνησης. Το κοινό αξιακό πλαίσιο, οι κοινές νόρμες και κοινές κοινωνικές αξίες της ομάδας, βασίζονται σε ένα ήθος συνεργασίας όπου απορρίπτει τις τυπικές μορφές οργάνωσης (αγορά – κράτος). Οι αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες για την λήψη αποφάσεων, η έλλειψη μιας ευδιάκριτης ηγεσίας, και ο αυτό-έλεγχος της ομάδας συνθέτουν ένα πλέγμα αυτονομίας και αυτο-οργάνωσης. Οι θεσμικές ρυθμίσεις και οι κανόνες παίρνονται ως συλλογικές αποφάσεις με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες (ψηφοφορία). Ο κανονισμός της ομάδας είναι προφορικός και άτυπος και δεν υπάρχει κάποιο έγγραφο-καταστατικό με τους κανόνες. Χαρακτηριστικό είναι, η κοινωνική λογοδοσία τόσο της συντονιστικής ομάδας στους καταναλωτές (κυρίως στις διανομές), όσο και των εθελοντών στην συντονιστική και το αντίστροφο όπου γίνεται μέσω της Συνέλευσης. Στο εξωτερικό περιβάλλον το χαμηλό κόστος χρήσης των νέων τεχνολογιών ΤΠΕ είναι κομβικής σημασίας για τη συστηματική ενημέρωση και δικτύωση που βοηθάει στην επικοινωνιακή εξωστρέφεια

[52]

με την κοινωνία και επαφή με άλλα αντίστοιχα εγχειρήματα τόσο τοπικά όσο και διατοπικά.

Όπως συμπεραίνουμε από τις παραπάνω διαπιστώσεις, καθίσταται φανερό ότι το εγχείρημα της Άνωσης Εθελοντές Βόλου, παρά τη πρωτοτυπία του εγχειρήματος και τις όποιες δυσκολίες που είχε η ομάδα, εκφράζει σε μεγάλο βαθμό τις κριτικές εκείνες που η βιβλιογραφία θεωρεί σημαντικές για την διαμόρφωση αποτελεσματικών θεσμών διακυβέρνησης των πόρων.

Αν και η μοναδικότητα του εγχειρήματος, που εκφράζεται μέσα από τις τοπικές ιδιαιτερότητες της περιοχής του Βόλου κάνει δύσκολη τη μεταφορά του σε άλλες περιπτώσεις, η εμπειρία που μας κληροδοτεί μπορεί να αποτελέσει μια στέρεα βάση για περαιτέρω συζήτηση, σχεδιασμό και υλοποίηση ανάλογων δομών αυτοδιαχείρισης των κοινών.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Barroso, J., 2010. EUROPE 2020 A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION.

Bollier, D., 2016. Κοινά. Μια σύντομη εισαγωγή. Εκδόσεις Angelus Novus, Αθήνα

Bromley, D.W., 1990. The commons, property, and common-property regimes. Conference Paper. In Designing Sustainability on the Commons, the First Biennial Conference of the International Association for the Study of Common Property. Duke University, North Carolina. [Διαθέσιμο στο: <http://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/handle/10535/443> (13/03/2020)].

Cnn Greece. 2017. Ραγδαία η ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα. Online cnn Greece. [διαθέσιμο στο: <https://www.cnn.gr/oikonomia/story/96834/ragdaia-i-anaptyxi-tis-koinonikis-oikonomias-stin-ellada> (02.04.2020)]

Corner, James. (2001). Recovering Landscape: Essays in Contemporary Landscape Architecture . Princeton Architectural Press.

Creative commons., 2018. Το αλφαβητάρι των κοινών. [Διαθέσιμο στο: <https://creativecommons.ellak.gr/2018/05/16/to-alfavitari-ton-kinon/> (03.02.2020)]

Dawes, R.M., 1974. Formal models of dilemmas in social decision-making. In Human Judgment and Decision Processes: Formal and Mathematical Approaches, Dawes, R.M., Kaplan, M.F. and Schwartz, S., (eds). Academic Press, New York, p.87-108.

Dellenbaugh, M., Kip, M., Bieniok, M., Müller, A. and Schwegmann, M. eds., 2015. *Urban commons: Moving beyond state and market* (Vol. 154). Birkhäuser.

Euler, J., 2018. Conceptualizing the Commons: Moving Beyond the Goods-based Definition by Introducing the Social Practices of Commoning as Vital Determinant. *Ecological Economics*, 143, pp.10-16

Feeny, D., Berkes, F., McCay, B.J. and Acheson, J.M., 1990. The tragedy of the commons: twenty-two years later. *Human ecology*, 18(1), pp.1-19.

Felipe Lorda Alaiz, *Por una economía solidaria entre el campo y la ciudad*, Oficinas de Propaganda CNT/FAI, Βαρκελώνη 1937.

Hanna S. and Munasinghe M. (eds). World Bank, Washington, DC,

Hanna, S., Folke, C. and Mäler, K.G., 1995. Property rights and environmental resources. In *Property rights and the environment: Social and ecological issues*,

Hardin, G., 1968. The tragedy of the commons. *Science*, 162, pp. 1243–1248

Hess, C. and Ostrom, E., 2001. Artifacts, Facilities, And Content: Information as a Common-pool Resource. Conference Paper. In Conference on the Public Domain, John, R., 1968. *Commons, Legal Foundations of Capitalism*. University of Wisconsin Press. Madison.

Kerlin, J. (2009). Social Enterprise: A Global Comparison. UPNE.

Mclaren, D., 2016. Sharing Production: The City as collective commons: A case for truly smart and sustainable cities. Lancaster university. [Διαθέσιμο στο: <https://mitpress.universitypressscholarship.com/view/10.7551/mitpress/9780262029728.001.0001/upso-9780262029728-chapter-10>(πρόσβαση 10.04.2020)]

Moulaert, F., Maccallum, D., Mehmood, A. και Hamdouch, A. (2014). The International Handbook on Social Innovation: Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research. Edward Elgar Publishing.

Olson, M. 1971. The Logic of Collective Action. Harvard University Press, Cambridge.

Olson, M., 1965. The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups. Harvard University Press, Massachusetts.

Pinkerton, E. and Weinstein, M., 1995. *Fisheries that work: sustainability through community-based management*. David Suzuki Foundation, Vancouver, BC.

Razeto, L., 1984. *Economía de solidaridad y mercado democrático*, PET, Σαντιάγο Χιλής.

Robson, C., 2007. *Η Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου: ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Schlager, E., & Ostrom, E. (1992). Property-rights regimes and natural resources: a conceptual analysis. *Land economics*, pp.249-262.

Schlager, E., & Ostrom, E. (1992). Property-rights regimes and natural resources: a conceptual analysis. *Land economics*, pp.249-262

Social economy Europe [διαθέσιμο στο:
<https://www.socialeconomy.eu.org/socialeconomy/> (01.04.2020)]

Steins, N.A. and Edwards, V.M., 1999. Collective action in common-pool resource management: The contribution of a social constructivist perspective to existing theory. *Society & Natural Resources*, 12(6), pp.539-557.

Temple, N., Varvarousis, A., Galanos, C., Tsitsirigos, G. και Bekridaki, G. (2017). *GREECE SOCIAL AND SOLIDARITY ECONOMY REPORT*. British Council.

Theesfeld, I., 2001. Constraints for collective action in Bulgaria's irrigation sector. CEESA discussion paper, Humboldt-Universität Berlin, Department of Agricultural Economics and Social Sciences. In Trancik, R., (ed), *Finding lost space: theories of urban design*. John Wiley & Sons.

Toto, R., 2019. Urban commons in two Western Balkan capitals. THREE DECADES OF POST-SOCIALIST TRANSITION - Conference Proceedings. [διαθέσιμο στο:
https://www.academia.edu/43051597/Urban_commons_in_two_Western_Balkan_capitals (13.04.2020)]

Wade, R., 1987. The management of common property resources: collective action as an alternative to privatisation or state regulation. *Cambridge journal of economics*, 11(2), pp.95-106.

Wade, R., 1988. Village Republics: Economic conditions for collective action in South India. ICS Press. Oakland.

Ελληνική

Αδάμ, Σ., & Παπαθεοδώρου, Χ. (2010). *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικός Αποκλεισμός*. Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας.

Ανδρεάδη, Χ., 2018. Αστικά κοινά : μια μελέτη περίπτωσης. Μεταπτυχιακή διατριβή. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Αντιδραστήριο, 2016. Αφιέρωμα χωρίς μεσάζοντες Άνωση. Youtube. EPT3 [διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=SXCieDAFF08> (07.04.2020)]

Άνωση, 2012. Ποίοι είμαστε. [διαθέσιμο στο: <https://www.anwsi.gr/poioi-eimaste.html> (01.04.2020)]

Άνωση, 2016. ΑΝΩΣΗ - Δωρεά τροφίμων από τη συλλογή πλαστικών καπακιών, επόμενη δράση το Σεπτέμβρη. [διαθέσιμο στο: <https://www.anwsi.gr/plastika-kapakia/anosh-dorea-trofimon-apo-th-sullogi-plastikon-kapakion-epomenh-drash-to-septembrh.html> (01.04.2020)]

Άνωση, 2019. Διανομή ελληνικών προϊόντων "Χωρίς Μεσάζοντες" - Σάββατο 21 Δεκεμβρίου 2019. [διαθέσιμο στο: <https://www.anwsi.gr/anakoinoseis/dianomi-ellinikon-proionton-xoris-mesazontes-savvato-21-dekemvriou-2019.html> (02.04.2020)]

Αρβανιτίδης Π., Νασιώκα Φ., 2014. Το τσελιγκάτο: Ένας θεσμός επιτυχούς αυτοδιαχείρισης των κοινών., τόμος ΙΣΤ, τεύχος 64. Το βήμα των κοινωνικών επιστημών.

Αρβανιτίδης, Π., 2017. Τα κοινά ως θεσμός διαχείρισης των κοινών πόρων: η συμβολή της Έλινορ Όστρομ. Ηλεκτρονικό περιοδικό «πρωΤΑση», Τόμος2, Τεύχος11, σελ.280–282. [Διαθέσιμο στο https://www.diplousautodioikisi.gr/images/protasi/teyxos_11.pdf (09/03/2020)].

Βαρβαρουσής, Α. 2016. Το λεξιλόγιο της αποανάπτυξης. Οι εκδόσεις των συναδέλφων.

[57]

Βαρβαρούσης, Α., 2019. Social enterprises and their ecosystems in Europe. Country report Greece. Social Europe.

Βλάχου, Α., 2001. *Περιβάλλον και Φυσικοί Πόροι, Οικονομική Θεωρία και Πολιτική*. Τόμος Α'. Εκδόσεις Κριτική. Αθήνα.

Γεωργικέα, Ε., 2018. Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Νέες συνθήκες στην Ελλάδα. Μελέτη περίπτωσης. Πτυχιακή εργασία. ΤΕΙ δυτικής Ελλάδας. [διαθέσιμο στο: <http://repository.library.teimes.gr/xmlui/handle/123456789/7264> (02.02.2020)]

Γρυλλάκη, Α., 2020. Αστικό κενό ή αστικό κοινό: Πολυχώρος λιπασμάτων Δραπετσώνας. ΕΑΠ. [διαθέσιμο στο: <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/45554> (01.05.2020)]

Ελληνική δημοκρατία. 2011. ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.. ΝΟΜΟΣ 4019/2011 Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις. ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ, Αρ. Φύλλου 216.

Ελληνική δημοκρατία. 2016. ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.. ΝΟΜΟΣ 4430/2016 Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις. ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ, Αρ. Φύλλου 205.

Ελληνική δημοκρατία. Υπουργείο ανάπτυξης και επενδύσεων. 2017. Πλαίσιο Λειτουργίας Υπαίθριων Εμπορικών Δραστηριοτήτων, Άρθρο 37 – Αγορές των Καταναλωτών. [διαθέσιμο στο: <http://www.opengov.gr/ypoian/?p=7852> (06.05.2020)]

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ. 2012 Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή από το Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC). [διαθέσιμο στο: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_el.pdf (14.02.2020)]

Καλημέρη, Ε., 2017. Κοινωνική Οικονομία: Τα διακυβεύματα στη θεσμική της εξέλιξη και οι επιλογές του έλληνα νομοθέτη. Εθνικό και καποδιστριακό πανεπιστήμιο Αθηνών.

Καρίτζης, Α., 2016. *Είναι χρήσιμη η έννοια των κοινών*; Κόμβος για την Κοινωνική Οικονομία, Ενδυνάμωση και Καινοτομία [Διαθέσιμο στο: <http://komvoshub.org/1/text/40/Einai-chrhisimh-h-ennoia-twn-koinwn.html> (07.05.2020)].

Κοινωνική Ευρώπη 2013. Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα. Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη. Τεύχος 4. Ευρωπαϊκή επιτροπή.

Λιερός, Γ., 2012. *Υπαρκτός καινούργιος κόσμος*, Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα 2012.

Λιερός, Γ., 2016. *Κοινά, κοινότητες, κοινοκτημοσύνη, κομμουνισμός: Από τον κόσμο των κοινών στον κοινό κόσμο*. Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.

Μωραΐτης, Κ., 2006. Σημειώσεις για το αστικό κενό: Προτάσεις για επεμβάσεις μικροτοπίων, Δελτίο ΣΑΔΑΣ, 55, Αθήνα.

Οστρομ, Ε., 2002 [1990]. *Η Διαχείριση των Κοινών Πόρων*. Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα

Ρακόπουλος, Θ., (2014). *Άτυπη και ανεπίσημη οικονομία αλληλεγγύης στην «εν κρύπτω» κοινωνική πρόνοια της κρίσης*. Σύγχρονα Θέματα.

Σακελλαρόπουλος, Θ., (2006). *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής*, τομ. Β΄ Διόνικος, Αθήνα. 2006

Τσαβδάρογλου, Χ., 2012. Διαλεκτική προσέγγιση του χώρου των κοινών και των περιφράξεων. Άρθρο Συνεδρίου. Στο Βιβλίο Πρακτικών 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

Τσιώλα, Δ., 2019. *ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ*. ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ. ΠΡΕΒΕΖΑ.

Φιλίππου, Σ., 2011. *Αστική κενοί τόποι: Μηχανισμοί Χωρικής Αντίληψης και Εργαλεία Σχεδιαστικής Προσέγγισης*. Διπλωματική. Τμήμα αρχιτεκτονικής μηχανικών Πολυτεχνείο Κρήτης. [διαθέσιμο στο:

[59]

https://www.arch.tuc.gr/fileadmin/users_data/arch_tpl/ereynitikes/year10_11/Filippopoulos_Stefi.pdf (21.04.2020)]

Φωτιάδη, Ι., 2016. Το «κίνημα της πατάτας» παραμένει ζωντανό και γιγαντώνεται. Καθημερινή. [διαθέσιμη στο: <https://www.kathimerini.gr/852050/article/epikairothta/ellada/to-kinhma-ths-patatas-paramenei-zwntano-kai-gigantwnetai> (02.05.2020)]

Χωρίς μεσάζοντες, 2013. Πανελλαδικό κίνημα 'χωρίς μεσάζοντες'. [διαθέσιμο στο: <https://www.syn-kinisis.gr/to-kinima.html> (06.05.2020)]

Χωρίς μεσάζοντες, 2013. Πόλεις που συμμετέχουν. [διαθέσιμο στο: <https://www.syn-kinisis.gr/ethelontikes-omades/poioi-summetexoun.html> (06.05.2020)]

Παράρτημα

Πρωτόκολλο συνεντεύξεων

Ερωτηματολόγιο

Σας ευχαριστώ που δεχτήκατε να με βοηθήτε με την διπλωματική μου παίρνοντας μέρος σε αυτήν συνέντευξη και απαντώντας στις ερωτήσεις μου. Σας διαβεβαιώνω ότι εφόσον το επιθυμητέ θα παραμένετε εντελώς ανώνυμος, οι απαντήσεις θα ανωνυμοποιηθούν και σε ό,τι κείμενο παραχθεί δεν θα αναφέρεται πουθενά το όνομά σας και δεν θα υπάρχει δυνατότητα να συνδεθούν οι απαντήσεις σας με στοιχεία που να προσδιορίζουν την ταυτότητα σας.

Πολιτική Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων

Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας αποδίδει μεγάλη σημασία στην σύννομη και ασφαλή επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, η οποία και πραγματοποιείται με σεβασμό προς τις βασικές αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων, τις οποίες επιβάλλει ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27/4/2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (Γενικός κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων - ΓΚΠΔ), ήτοι της νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας της επεξεργασίας, του περιορισμού του σκοπού της επεξεργασίας, της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, της ακρίβειας αυτών, του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης, της ακεραιότητας και εμπιστευτικότητας και, τέλος, της λογοδοσίας.

Η διενέργεια της παρούσας έρευνας βασίζεται στη συλλογή πληροφοριών που αφορούν τις απόψεις και θέσεις των συμμετεχόντων στην «Άνωση Εθελοντές Βόλου» μια κίνηση ανεξάρτητων ενεργών πολιτών του Βόλου. Η εν λόγω έρευνα

[61]

δεν συλλέγει άμεσα αναγνωρίσιμα προσωπικά δεδομένα (π.χ. όνομα, διεύθυνση, email, κτλ) αλλά έμμεσα τέτοια δεδομένα (φύλο, έτος γέννησης μορφωτικό επίπεδο, κτλ) και ειδικές κατηγορίες δεδομένων (πολιτική τοποθέτηση). Η νομική βάση της επεξεργασίας τους είναι πως αυτή είναι απαραίτητη για την άσκηση δημόσιας εξουσίας που έχει ανατεθεί στο Πανεπιστήμιο. Ειδικότερα, το Πανεπιστήμιο έχει, μεταξύ άλλων την αρμοδιότητα να διενεργεί έρευνες επιστημονικού ενδιαφέροντος, όπως η παρούσα.

Τα δεδομένα, μετά από ανάλυση και επεξεργασία, θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς και δημόσια πληροφόρηση. Τα δεδομένα που συλλέγονται δεν δύνανται να οδηγήσουν στην άμεση ταυτοποίηση του συμμετέχοντος, καθώς αυτή δεν επιδιώκεται στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, ούτε εξυπηρετεί το σκοπό αυτής.

Το Πανεπιστήμιο καθίσταται Υπεύθυνο για την εκπόνηση της έρευνας και την επεξεργασία των αποτελεσμάτων. Τα προσωπικά δεδομένα διατηρούνται μόνο για το εύλογο χρονικό διάστημα που απαιτείται από την ομαλή διεξαγωγή της έρευνας. Μόνο τα μέλη της ερευνητικής ομάδας έχουν πρόσβαση στα δεδομένα της έρευνας.

Δεσμευόμαστε ότι έχουμε λάβει κατάλληλα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια και την προστασία των Δεδομένων σας από κάθε μορφής τυχαία ή αθέμιτη επεξεργασία. Τα μέτρα, που λαμβάνουμε, επανεξετάζονται και τροποποιούνται όταν κρίνεται απαραίτητο. Ως Υποκείμενο των Δικαιωμάτων έχετε τα ακόλουθα δικαιώματα:

- Δικαίωμα πρόσβασης στα προσωπικά δεδομένα.
- Δικαίωμα διόρθωσης ανακριβών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- Δικαίωμα διαγραφής/ δικαίωμα στη λήθη.
- Δικαίωμα φορητότητας των Δεδομένων σας.

[62]

- Δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας.
- Δικαίωμα εναντίωσης στην επεξεργασία των Δεδομένων σας.

Έχω διαβάσει τις παραπάνω πληροφορίες, συμφωνώ με τη συμμετοχή μου στην έρευνα και με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων όπως περιγράφηκε παραπάνω, και επιβεβαιώνω ότι είμαι άνω των 18 ετών.

Πριν ξεκινήσουμε, μια διευκρίνιση όλη η συζήτηση θα αναφέρεται στην Άνοση προ Covid.

Τι είναι η Άνοση (πόροι-αγαθά)

1. Ποια ήταν η κεντρική ιδέα πίσω από το εγχείρημα της Άνοσης; Τι κάνει ακριβώς η Άνοση; Γιατί δημιουργήθηκε; Πότε και πως ξεκίνησε;
2. Πέρα από την διαμεσολάβηση στην διάθεση προϊόντων από τον παραγωγό στον καταναλωτή, υπάρχουν άλλες δράσεις με τις οποίες η Άνοση, ή η ομάδα που την αποτελεί, εμπλέκεται; Ποιες είναι;
3. Πιστεύεται ότι η Άνοση υπάρχει για να καλύψει κάποιο κενό; Βοηθάει να λυθεί κάποιο πρόβλημα; Ποιο ή ποια είναι αυτά;

Η ομάδα (κοινότητα)

1. Ποιος ο μέσος αριθμός των συμμετεχόντων παραγωγών στις δράσεις σας; Σε τι ποσοστό είναι από την περιοχή (Μαγνησία, Θεσσαλία) και σε τι από την υπόλοιπη Ελλάδα και ποια είναι η πιο μακρινή περιοχή από όπου προέρχονται

2. Ποιος ο μέσος αριθμός των συμμετεχόντων καταναλωτών; Σε τι ποσοστό είναι από την πόλη και σε τι από την περιοχή (Μαγνησία, Θεσσαλία);
3. Ποιος είναι ο μέσος αριθμός των ατόμων που συμμετέχουν στην ομάδα;
4. Υπάρχουν μέλη που συμμετέχουν περιστασιακά; Πόσα;
5. Πόσα είναι τα σταθερά μέλη, δηλ αυτά που συμμετέχουν σε σταθερή βάση;
6. Υπάρχει κάποιος βασικός πυρήνας ανθρώπων που ουσιαστικά οργανώνουν το εγχείρημα; Πόσοι είναι;

Όσον αφορά στα σταθερά μέλη:

7. Πόσα ήταν/είναι περισσότερα εξοικειωμένα με τέτοιου είδους πρωτοβουλίες και εγχειρήματα;
8. Υπήρχαν άλλες εμπειρίες συνεργασίας στο παρελθόν μεταξύ τους;
9. Είχαν κοινωνικές επαφές ή κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους πριν τη συμμετοχή τους στο εγχείρημα
10. Μετά την συμμετοχή τους στην ομάδα και την γνωριμία μεταξύ τους έχουν κοινωνικές επαφές ή κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους;
11. Πως θα χαρακτηρίζατε αυτές τις σχέσεις, π.χ. απλή γνωριμία, τυπικές κοινωνικές, χαλαρές-φιλικές, έντονες-στενές-προσωπικές,;
12. Θεωρείτε ότι υπάρχουν κοινά στοιχεία που συνδέουν τα μέλη;
 - οικονομική κατάσταση
 - μορφωτικό επίπεδο
 - ηλικία
 - τόπος κατοικίας
 - πολιτικές πεποιθήσεις
 - κοινά πιστεύω και αντιλήψεις
 - κοινή ιδεολογία

Ποια είναι αυτά τα κοινά πιστεύω και αντιλήψεις;
13. Είναι κατά τη γνώμη σας οι βασικοί λόγοι για τους οποίους τα άτομα συμμετέχουν στην πρωτοβουλία
 - αίσθημα προσφοράς και αλtruισμού
 - ύπαρξη διαθέσιμου χρόνου (π.χ. συνταξιούχοι)
 - ανάγκη για κοινωνική επαφή
 - λόγω πολιτικής ιδεολογίας
 - λόγω οικονομικών αναγκών και δυνατότητα προμήθειας προϊόντων σε ακόμα πιο ιδιαίτερες τιμές

Η οργάνωση (κοινωνείν – θεσμοί)

1. Πως μπορεί κάποιος παραγωγός να συμμετέχει στο εγχείρημα; ποιες είναι προϋποθέσεις και οι περιορισμοί ένταξης; Έχουν όλοι οι παραγωγοί τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις ή υπάρχει κάποια διαφοροποίηση και αν ναι ποια;
2. Πως μπορεί κάποιος καταναλωτής - πολίτης να συμμετέχει στο εγχείρημα; ποιες είναι προϋποθέσεις και οι περιορισμοί ένταξης; Έχουν όλοι οι συμμετέχοντες καταναλωτές τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις ή υπάρχει κάποια διαφοροποίηση και αν ναι ποια;
3. Πως μπορεί κάποιος να γίνει μέλος της ομάδας της Άνωσης; με ποιόν τρόπο; ποιες είναι προϋποθέσεις και οι περιορισμοί ένταξης; Υπάρχει κάποια αμοιβή;
4. Υπάρχει κάποιο καταστατικό, με αρχές και κανόνες που να ρυθμίζουν τη λειτουργία και δράσεις της Άνωσης; Πότε δημιουργήθηκε; έχει αλλάξει από τότε που δημιουργήθηκε; γιατί άλλαξε; ποια είναι η διαδικασία αλλαγής;

5. Τα σταθερά μέλη της άνωσης ασχολούνται όλα με το ίδιο πράγμα ή υπάρχουν συγκεκριμένοι ρόλοι και ομάδες εργασίας; Πώς κατανέμονται τα άτομα στις ομάδες αυτές; Υπάρχει δυνατότητα αλλαγών; Ποια είναι η διαδικασία;
6. Με ποιόν τρόπο γίνεται η κατανομή των εργασιών μεταξύ των μελών της ομάδας;
7. Έχουν όλα τα μέλη τα ίδια δικαιώματα ή υπάρχει κάποια διαφοροποίηση ανάλογα με το ρόλο ή την ομάδα εργασίας που ανήκει κάνει;
8. Πως παίρνονται οι αποφάσεις για τη γενικότερη λειτουργία και την οργάνωση της άνωσης; Ποιοι συμμετέχουν σε αυτές τις διαδικασίες; Κάθε πότε λαμβάνουν χώρα;
9. Κάθε πότε πραγματοποιείται συνέλευση; Με ποιόν τρόπο τίθενται θέματα προς συζήτηση και πως λαμβάνονται οι αποφάσεις (με πλειοψηφία; με απόλυτη συναίνεση, άλλο); Τι συμβαίνει στην περίπτωση που υπάρχουν αντιρρήσεις/διαφωνίες από κάποιους;
10. Τι συμβαίνει αν κάποιο μέλος παραβεί τους κανόνες που υπάρχουν στην Άνωση; Υπάρχουν συγκεκριμένες κυρώσεις ή το θέμα αποφασίζεται κατά περίπτωση; Αν ΝΑΙ από ποιον; Έχει συμβεί ποτέ να τιμωρηθεί κάποιο μέλος για κάποιο λόγο; Αν ναι, τι ακριβώς έγινε; ποια ήταν η τιμωρία;
11. Με ποιόν τρόπο επιβάλλονται;
12. Με ποιόν τρόπο επιλύονται τυχόν διαφορές, διαφωνίες, διενέξεις που υπάρχουν μεταξύ των μελών;
13. Τι συμβαίνει αν κάποιος παραγωγός παραβεί τους κανόνες; Έχει συμβεί ποτέ; Με ποιόν τρόπο επιλύονται τυχόν διαφορές, διαφωνίες, διενέξεις;
14. Τι συμβαίνει αν κάποιος καταναλωτής παραβεί τους κανόνες; Έχει συμβεί ποτέ; Με ποιόν τρόπο επιλύονται τυχόν διαφορές, διαφωνίες, διενέξεις;

Το εξωτερικό περιβάλλον

1. Πια είναι η σχέση σας με την τεχνολογία και τη χρήση αυτής; (μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ιστοσελίδα κλπ.).
2. Πως επικοινωνείτε κυρίως μεταξύ σας;
3. Υπάρχει δικτύωση με άλλα αντίστοιχα εγχειρήματα; αν ΝΑΙ ποιά είναι αυτά και με ποιόν τρόπο γίνεται;
4. Ποια είναι η σχέση της Πρωτοβουλίας με τους τοπικούς θεσμούς (τοπική αυτοδιοίκηση, δημόσιους φορείς, εταιρείες του δημοσίου, ιδιωτικούς οργανισμούς ΜΚΟ); Έχετε συνεργαστεί ποτέ με κάποιον απ' αυτούς; Έχετε ζητήσει ποτέ βοήθεια από κάποιον απ' αυτούς;
5. Έχετε έρθει ποτέ σε αντιπαράθεση με κάποιον από τους θεσμούς παραπάνω θεσμούς;
6. Θεωρείτε ότι οι τοπικοί θεσμοί λειτουργούν υποστηρικτικά, είναι αδιάφοροι ή υποσκάπτουν το εγχείρημα; Έχουν υπάρξει αντιρρήσεις σε αιτήματα που έχετε θέσει προς αυτούς;
(πόροι - οικονομικά χαρακτηριστικά)
4. Όπως σε κάθε οργάνωση υπάρχουν, υποθέτω, έξοδα λειτουργίας, σωστά; Πόσα είναι αυτά το μήνα; Τι αφορούν;
5. Πως καλύπτονται τα λειτουργικά έξοδα;
6. Υπάρχουν έσοδα; Αν ΝΑΙ, από που προέρχονται; Είναι περιστασιακά ή έχουν μια σταθερότητα; Αν καλυφθούν τα λειτουργικά έξοδα τι συμβαίνει με το υπόλοιπο ποσό;
7. Υπάρχει δυνατότητα μιας μικρής αμοιβής (υπό μορφή έστω αποζημίωσης του προσωπικού κόστους που αναλαμβάνει ο καθένας) για όλα ή για κάποια από τα μέλη, και αν ΝΑΙ για ποιους;

[65]

Το μέλλον

1. Πως βλέπετε το μέλλον της Άνωσης; Ποια είναι η δυναμική της;
2. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα μεγαλύτερα προβλήματα ή οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει;
3. Και σε τι φάση βρίσκεται αυτή την στιγμή η Άνωση; και πως έχει επηρεαστεί απο την πανδημία;
4. Τέλος, υπάρχει κάτι από την πλευρά σας που θέλετε να συμπληρώσετε ή να προσθέσετε που δεν το κάλυψε αυτή η συνέντευξη;

Σας ευχαριστώ πολύ που μας βοηθήσατε και αφιερώσατε το χρόνο σας.

Προφίλ ερωτώμενου

Έτος _____ **γέννησης:** _____ **Φύλο:** Άνδρας Γυναίκα άλλο

Τόπος κατοικίας: _____

Οικογενειακή κατάσταση:

άγαμος/η διαζευγμένος/η
έγγαμος/η χήρος/α

ελεύθερη
συμβίωση

Πόσα παιδιά έχετε (αν υπάρχουν): _____

Επίπεδο εκπαίδευσης:

κάποιες τάξεις του δημοτικού
απόφοιτος δημοτικού
απόφοιτος γυμνάσιου
απόφοιτος λυκείου

ανώτερη εκπαίδευση (π.χ. ΙΕΚ)
ανώτατη εκπαίδευση (ΑΕΙ/ΤΕΙ)
μεταπτυχιακές σπουδές

Απασχόληση (προ-κορονοϊού) :

Δημόσιος υπάλληλος/λειτουργός Οικιακά
Ιδιωτικός υπάλληλος Άνεγος/η
Αυτοαπασχολούμενος/η
Εισοδηματίας
Σπουδαστής/τρια, φοιτητής/τρια
Συνταξιούχος

Μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα (προ-κορονοϊού):

Πολύ χαμηλό
Χαμηλό
Χαμηλό προς μεσαίο
Μεσαίο
Μεσαίο προς υψηλό
Υψηλό
Πολύ υψηλό

[66]

Σας ευχαριστώ πολύ που μας βοηθήσατε και αφιερώσατε το χρόνο σας.

